

Ціна 75 центів

НОВІ ДНІ

• NOWI DNI •

УНІВЕРСАЛЬНИЙ ІЛЮСТРОВАНИЙ МІСЯЧНИК

РІК ХХIV.

ЛИПЕНЬ-СЕРПЕНЬ — 1973 — JULY-AUGUST

ч. 282-283

НОВІ ДНІ

NOWI DNI
УНІВЕРСАЛЬНИЙ ІЛЮСТРОВАНИЙ МІсячник

Засновник, видавець і редактор 1950-1969
П. К. Волиняк

Видає видавництво "Нові Дні"

В. В. Павлюк — адміністратор

РЕДАГУЄ КОЛЕГІЯ:

Д. В. Кислиця (головний редактор)
М. Г. Дальний, І. Д. Пишако, Р. Рахманний,
П. І. Малар

УМОВИ НЕРЕДПЛАТИ (на рік):

Панада і США — 6.50 доларів
Австралія — 4.50 австралійських доларів
Франція — 25 франків
Англія — 1.75 фунта
Всі інші країни Європи, Венесуеля — 5.00 дол.
Решта країн Південної Америки — 4.00 дол.

НАШІ ЗАКОРДОННІ ПРЕДСТАВНИЦТВА:

В Англії:
A. Bondarenko, 78 Kensington Park Rd.
London W. 11, England.

В Австралії:
S. Krywolap, Box 1586 M, G.P.O. Adelaide,
S. 5001, Australia.

На Чікаго і околиці:
Mr. D. Sawertailo,
1745 Junior Terr., Des Plaines, Ill. 60016, USA

На Філадельфію і околиці:
Mr. S. Jewsevskyj,
4915 N. Marvine St., Philadelphia, Pa. 19141, USA

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ І АДМІНІСТРАЦІЇ:

N O W I D N I
28 Northcliffe Blvd.
TORONTO, ONT., CANADA
M6H 3H1

Second Class Mail Registration Number 1668

На першій сторінці обкладинки — професор
П. К. Ковалів. З нагоди його 75-ліття з дня
народження, 9 серпня 1898.

У ЦЬОМУ ЧИСЛІ ЧИТАЙТЕ:

Ігор Качуровський, Володимир Скорупський,	1, 2
Ніна Туз, Богдан Мазепа — поезії	3
Самовідданий наш учений П. К. Коваліз	
Яр Славутич — Ювілей визначного	5
мовознавця	
Вадим Сварог — Про дівчину, що хотіла	8
бути героїною	
Пантелеїмон Ковалів — До питання	12
української зв'язки "Є" в реченні	
Панас Феденко — Ідеї та слова	15
Дмитра Донцова	
Дмитро Чуб — Співачка Ганна Колесник...	18
Перший зїзд українських письменників	
Канади	20
А. Юріняк — Микола Хвильовий	22
Дарія Сіяк — Найновіші видання	24
Борис Грінвальд — актор, вояк, поет	26
Іван Пишако — Патріярх українських душ	29

НА РОЗБУДОВУ ЖУРНАЛУ ЖЕРТВУВАЛИ:

Г. Біланюк, Детройт, США	\$10.00
С. Боженко, Сан Франціско, США	7.00
Євген Слон, Ісаак, США	7.00
Олексій Скрепіль, Маямі, США	5.50
П. Саламаха, Чікаго, США	5.00
О. Смеречинський, Торонто, Канада	5.00
В. Ростун, Чікаго, США	3.50
Д. Федорко, Детройт, США	3.50
Д-р Л. Кушнір, Філадельфія, США	3.50
Ріта Дешко, Лос Анджелес, США	3.50
Зінаїда Лазуренко, Грос Пойнт Вудс, США	3.50
С. Сокольський, Міннеаполіс, США	3.50
В. Вовк, Міннеаполіс, США	3.50
Юрій Ганкевич, Монреал, Канада	3.50
Орися Судчак, Монреал, Канада	3.50
Р. Лібер, Торонто, Канада	3.50
М. Сотник, Торонто, Канада	3.50
А. Ліщина, Торонто, Канада	3.50
К. Лаврентій, Оттава, Канада	3.50
Т. Омиляненко, Вінніпег, Канада	3.50
Д. Романик, Давнісвю, Канада	3.50
Є. Бандаренко, Форт Вейн, США	3.50
П. Стрижовець, Трой, США	3.50
А. Скрипняк, Дундас, Канада	3.00
Д-р Д. Павлишин, Клівленд, США	3.00
М. Т. Голінський, Едмонтон, Канада	2.00
В. Неліпа, Торонто, Канада	2.00
М. Нестеренко, Наїгра Фоллс, Канада	2.00
І. Кучеренко, Ліверпул, США	2.00
С. Флоринська, Торонто, Канада	1.50
Осип Фіріщак, Чікаго, США	1.50
Н. Іваненко, Ореджвілл, Канада	1.00
В. Педенко, Вілловдейл, Канада	1.00
В. Степанюк,	0.50
А. Шпук, Саус Гейт, США	0.50
О. Жежер, Австралія	1.00
Л. Михайлів, Австралія	0.25

(Продовження на 3-ій стор. обкладинки)

Редакція не відповідає за зміст платних оголошень.

Статті з поданими іменами авторів не конче відбивають позицію редакції.

Ігор КАЧУРОВСЬКИЙ

САНКТ ВОЛЬФГАНГ

Прямоугутна стойть церква над озером,
Незугарно її вікна прорубані.

Але сутінь містичну
Не здолати нікому в ній.

Там різьбою колон витвір Шванталера
Мов змагатись хотів з генієм Пахера,
Тільки на півдорозі
Раптом став, засоромлений.

Бо молитва сама втілилась в образі,
Коли Пахер різьбив з дерева вічності
Злотні пальці Мадонни
У готичнім піднесенні.

**

Володимир СКОРУПСЬКИЙ

ІЗ КНИГИ "СПОКОНВІЧНІ ЛУНИ" ЛАДО

Пугачем не зморюй ночі,
Тиші не зривай зі сну!
Не одні стражденні очі
Мріяли про далину
І, мов скло, повітря чисте
Покришили на шматки,
Досі кров іх п'ють, як глисти,
Туга, розпач і згадки.
Ладо, — безбереж любови,
Щастя родинних і весни, —
Володарко і покрово,
В душу радість удихни!
Півень білий — жертва щира,
Що благає ласк твоїх,
Будь одна у тебе міра
Для бояр і смердів іх!
Ти ж на небі між богами,
Зри непримхливо на світ!

ПОВІТРЯ

Святий Кирику, не шли
Вітру нам, як робим сіно,
Душністю копиць не тли,
Мов у скрині злегле віно.
Ми посвистувати будем,
Як ховрах попід ожини,
Поки легіт не прибуде
І з покосів здме росини.
Нагло звіяному вихру
Перехрестимо сокиру
І запустимо, мов тигру,
Спраглому пригод і жири.
Чортове весілля кров'ю
Бризне враз на топорище,

Від йорданських свіч із сходу
Злий, тікаючи, засвище
І шугне в чагар рудавий,
Де із відьмою танками
Не лише істопче трави,
А й на пил розмелі камінь.
Мох і цвіль покришат камінь,
Що в нім снить про тебе міт.
Але серце не покине
Лити пісню і єлей
Тим, хто самоти не скине
На безмовний мавзолей.

ВЕЛЕС

Велесів внуче, віщий Бояне,
Шлеш не останнім дружні пеани
Богові скоту, хмар пастухові,
Музики й статків вартівникові.

Житиме ж Велес, поки сонети
Передаються, мов естафети,
І озовуться в єдності роду
Волею неба й духом народу.

Власій хай ходить з кіньми у поле,
Сил для худоби люд його молить,
Небу не вирве влади і тайни,
Ідола здавши водам Почайни.

Велес не згине, поки поети
Правдою колять, наче багнети,
Поки в їх слові — духа держава,
Серцю піснями свіжа прослава.

(Автор прочитав ці вірші на I-му з'їзді "Слова" Канади 2. 6. 73).

Ніна ТУЗ

ЛІТНІ НАСТРОЇ

Земля у сонці пишно зре —
Мов яблуко зелене, запашне,
Що скоро медом і вином занятарє
У добрий час —
І цього соняшного плоду,
Якщо ми збережем його багатство й вроду,
Тут вистачить
Для кожного із нас.

**

Гей, здорово, чорноброве,
Літо сонячне, медове,
Чи ти в серці золотієш,
Чи ти тільки на землі?...

В небі білі кораблі —
Будуть райдуги і бурі,
І колосся на ланах,
Наче струни на бандурі.

Вечір — як Дніпро в зажурі,
Шепотіння, сміх і спів,
Птах, немов сріблисті нота,
Через хмари пролетів...

**

Тридцять літ, як проїхав кордон,
Вітер сльози, сказавши: прощайте!
Тоді вперше скитальним тавром
Припечатано серце роздерте.

І пішов по дорогах чужих
Я на поклик химерної долі...
Гасне промінь у далях сумних,
Лине туга до рідного поля.

27. 5. 1973.

**

Мій друже прийдешній, майбутній юначе,
Для тебе ці строфі, для тебе мій спів
Про душу ласкаву і серце гаряче,
Про музику-казку осінніх вітрів.

Коли ти полинеш у даль неозору, —
Спини на хвилину невтомний свій лет
В далекій Альберті, де мріють простори,
Де жив і трудився химерний поет.

**

З хаосу днів до вічності полину,
Усе минеться у своїй порі.
І може з мене тільки порошина
Зустріне усміх ранньої зорі.

Нехай шепочуть сосни і вільшини
Про дивний сон, про марне забуття.
Я лиш дрібненька космосу частина,
Я тільки мить довічного буття.

УКРАЇНІ

Далеко ти, красуне синьозора,
Далеко ти, богине степова!
Для мене ти як далеч неозора,
Для мене ти як райдуга жива!

Коли блукав я по чужих дорогах,
Коли не гріло сонце в чужині —
Ти слала подих із ланів розлогих
І променіла зіркою мені.

Хай лине вітер крізь ліси і гори,
Хай донесе тобі палкі слова!
Прийми ж мій спів, красуне синьозора,
Прийми уклін, богине степова!

(Ці вірші автор читав на 1-му з'їзді "Слова"
Канади 2. 6. 1973).

ВП. Пан А. Я. Гак
Філадельфія, США

Червень 1973

Вельмишановний і Дорогий Анатолію Яковичу!

Президія Об'єднання Українських Письменників в еміграції "Слово" від імені всіх Ваших колег, товаришів і друзів, розсіяних лихоліттям нашого часу по багатьох країнах Західного світу, вітає Вас сердечно з днем Вашого славного 80-річчя.

Ви один з небагатьох серед нас, що ось уже понад пів сторіччя активно і самовіддано творчо працюєте для добра українського народу, для зміцнення і розвитку української літератури. Ви пройшли тяжкий, але чесний шлях українського письменника нової пореволюційної доби. Ви свідок і учасник державного й культурно-національного відродження українського народу — 1917-1920; Ви творчо-активний діяч років нашого нового культурно-літературного піднесення і надій — 1921-1930; Ви пережили страхітливу добу сталінського терору — 1930-1939; Ви пройшли з своїм народом пекло великої вселюдської трагедії — Другу світову війну і, нарешті, Ви поділили долю тої частини нашого народу, що в протесті проти комуністичної диктатури змушені була покинути рідний край і вийти на еміграцію. І всі ці етапи нашої новітньої історії, наших переживань і нашого буття в ній знайшли своє зображення у Вашій багатогранній, формами і способами, творчості. Чи то в романах, повістях і оповіданнях ("Молода напруга", "Розгороджене життя", "На двох трибунах" та багатьох ін.), чи то в п'єсах і комедіях ("Студенти", "Людина в окулярах", "Родина пацюків" та ін.), чи то в гуморесках і б'ючих фейлетонах ("Лопанські раки", "Роман з партійкою", "Свиняче сальдо", "Міжпланетні люди" та ін.), чи то у Ваших спогадах про пережите і бачене, які відомі з часткових публікацій, а тепер, як довідуємося, незабаром виходять окремою книжкою. Це все Ваш ваговитий вклад у нашу літературу. І цього ніхто ніколи заперечити не зможе.

За цей Ваш вклад, за всю цю значущу, чесну і талановиту працю від усього нашого літературного коша, від усіх Ваших друзів і шанувальників складаємо щиру подяку й побажання здоров'я й дальнішої творчої праці.

За президію ОУП "Слово"
Григорій Костюк — Голова
Остап Тарнавський — Секретар

САМОВІДДАНИЙ НАШ УЧЕНИЙ П. К. КОВАЛІВ

До 75-ліття з дня народження

Якщо подзвоните до професора Ковалева, то неодмінно почуєте голос Віри Володимирівни, яка на Ваше питання, чи дома Пантелеїмон Кіндратович і що він робить, відповість звичними словами і переконливим тоном: "Чоловік мій працює".

Чи це рано-вранці, чи серед дня, чи пізно ввечорі — та сама відповідь і той самий тон, у якому легко відчути мелодію люб'язності і схвалення. Во-чоловік її працює для науки, для свого народу, для історії. Як добра і мудра дружина, Віра Володимирівна завжди охоче, з приємністю і почуттям гордості — словом і ділом уміло помогає своєму чоловікові, тим ще більше його заохочуючи трудитися і додаючи йому енергії до праці.

Не рік і не два вже працює Пантелеїмон Кіндратович у себе дома, в невеликому апартаменті — на 9-му поверсі, у Бруклінському районі Великого Нью-Йорку, коло самого берега океану. Їх у цьому апартаменті всього двоє — сам Пант. Кіндр. і Віра Володимирівна, бо син їхній — Борис Пант. — давненько вже звив собі гніздечко з своєю родиною, хоч і недалеко від батьків, яких ніколи не спускає з ока і завжди готовий помогти їм чим завгодно. Хто не бачив того невеличкого апартамента, де мешкає наш Ювіляр з дружиною, той не повірить, що там може розміститися цілий видавничий комбінат, з якого виходять книга за книгою, брошура за брошурою, мапа за мапою, таблиця за таблицею — написані чи складені й видрукувані на веритайпері праці нашого вченого мовознавця і церковного (православного) діяча. Пантелеїмон Кіндратович поєднує в своїй особі автора наукових праць і друкаря-видавця, що практично включає і ще з десяток професій і премудростей. А техніку друкування на веритайпері опанував Пант. Кіндр. так, що йому заздрять такі наші видавництва, як "Свобода". Коли я п'ять років тому відвідував Пантелеїмона Кіндратовича з Вірою Володимирівною, то вони тоді вже з полегшенням згадували давнину часи, коли остаточно покорився їм веритайпер і відколи запанував у домі дух перемоги та вселилася в них певність себе — благополучно здійснювати мрії й пляни на дальші роки. А тепер можемо сказати: на довгі роки хоч і нелегкої та виснажливої праці, але праці не без творчої насолоди.

Минуло десять років відтоді, як пішов Пант. Кіндр. з державної служби в Америці — здавалося, на відпочинок. Але замість відпочивати, він ще інтенсивніше став трудитися, зосередившись у світі науки і скерувавши всю свою енергію на творчу працю — в силу свого покликання, з чистого ідеалізму, для загального добра. І працює так, як працювали наші жерці науки в Києві, звідки той дух прийшов із Пантелеїмоном Кіндратовичем до Нового світу, до Брукліну, і де

Проф. П. К. Ковалів з родиною — дружиною Вірою Волод. і сином Борисом Пантел.

нова техніка уможливлює йому майже все написане видати друком і пустити в широкий світ. А що саме вже видав наш Ювіляр і що чекає свої черги, про це пише докладно в своїй окремій статті Яр Славутич — у цьому ж випуску нашого журналу, присвяченому Ювілярові.

Крім сухо наукової творчої праці, П. К. має силу-силенну інших обов'язків: як член Богословського інституту УПЦ в США, він бере участь в опрацюванні видавничих плянів того інституту, відповідає за мовну редакцію журналу "Український церковний вісник" УПЦ, пише статті до того ж вісника і до "Українського православного слова", а також постійно співпрацює з нашим журналом, пишучи грунтовні статті на мовні та літературні теми; як директор пастирсько-богословських курсів при Консисторії УПЦ в США, апробує й готує до друку рукописи з богословських наук для своїх курсів, досить часто виступає з науковими доповідями на наукових конференціях, веде дуже акуратне листування з науковими установами, ученими, редакціями тощо.

На наше запитання, коли він відпочиває і як

проводить своє дозвілля, довелось почути від Пантелеймона Кіндратовича: "Ніякого дозвілля я не маю, а працюю без перерви і відпочинку..." На друге наше питання — яким чудодійним способом і звідки в нього на те все береться сила — чи не від доброго спорту, П. К. відповів: "...Спеціальним спортом я не займаюсь, а тільки роблю фізичні вправи вдома з уживанням води. Це підтримує здоров'я, додає енергії й посилює бажання працювати". Це питання ми поставили не випадково: десь-колись П. К. висловився, що без спорту годі й mrіяти про таку, як його, працездатність.

Ставити третє питання ми не мали потреби, бо й так віddавна знали: П. К., як дуже мало хто в наш час, має незвичайну родину — дружину і сина. Моральна підтримка і постійна професійна допомога від них йому завжди забезпечена і то така, що ніколи журитися не доводиться. Велику і щоденну допомогу має П. К. від дружини: це вона найбільше рукописів передруковує на машинці і добре настріляним оком перевічує всю коректуру, сортую й упорядковує матеріали в процесі приготування їх до друку, а воднораз — що важить найбільше — творить у домі-видавництві допильнованим ладом і порядком спокійно-ділову атмосферу, в якій чоловікові-ченому, авторові, редакторові, друкареві НЕ доводиться шукати "загублене", чекати, поки щось буде " знайдене", не треба витрачати час на переміщування того, що "чомусь не там", або нервуватись, що "хтось" поклав щось "не туди" і т. д.

Син Борис допомагає в технічному оформленні книжок, магічним способом знаходить найвідповідніші (щодо якості роботи і приступності цін) друкарні, раніш сподіваного терміну — сюрпризом! — підносить батькові на показ готову продукцію, як правило — добре переплетену і з золотим тисненням книжку. Техніка збуту книжки — це також діло меткого сина Бориса. Не заздрити, а повчитися треба дуже багатьом дружинам і синам наших батьків — у Віри Володимирівні і Бориса Пантелеймоновича.

Та нехай ніхто не думає, що це все — сама ідилія і тільки щастя. Безумовно, це велике щастя мати таку дружину родину, але так само дуже ясно, що наш учений Ювіляр і його бджілка-трудівниця дружина в такому віці жертвують не тільки часом (ніколи не відпочиваючи!) і витрачають понад усяку міру енергію (фактично ж дуже мало за те маючи матеріальної винагороди), а й просто ризикують своїм здоров'ям — наражають себе на не знати які наслідки, якщо їх здоров'я дасть ускладнення (хто не знає, що в Америці один день у шпиталі для однієї особи обходиться до пів тисячі доларів!). А яким це моральним тягарем має бути те, що вчений стільки свого дорого (йому і нам) часу вбиває на суто технічну, нудну для нього працю — не встигаючи через те дати стільки наукової продукції, скільки хотів би він! Чи всі ми розуміємо це?! Така, отже, тяжка шапка — не Мономаха, а нашого вченого і великого патріота на еміграції.

А на столі у нашого Ювіляра лежить і чекає, щоб її видали (отже цілком готова вже), капі-

тальна праця, в якій викладені найважливіші проблеми з українського мовознавства, — "Українська фраза" (синтакса словосполучень). Здається, понад 700 сторінок машинопису, який лежить непорушно з 1968 року: бойтися вчений братися до друкування його, бо скільки ж це років йому з дружиною піде на саме копирсання в домашній друкарській техніці і скільки за цей час не зможе він написати нових наукових праць та зробити ще невідкладного і дуже потрібного діла!

Добре пам'ятаючи Пантелеймона Кіндратовича ще з Київського педінституту, знаю, що й тоді він фактично не мав конкурента щодо завзятості в академічній праці: того навчили його і те привізли йому, очевидно, батьки (батько — священик), його вчителі (а Євген Тимченко — найбільше), цебто любов і нахил до наукової й культурної праці; того вчив і вчить він, наш теперішній Ювіляр, своїх учнів. Добре ще пам'ятаю, як працювали, аж пищали, під його керівництвом такі здібні аспірантки як Галина Яснопольська та Варвара Бобер у Києві (1939-1941 рр.). Та Галина була надзвичайно здібна, перша приходила до бібліотеки Академії Наук і остання відходила — просто не мавши ніколи часу хоч на часинку мілої розмови з нею... "Як не встигну все простудіювати, то знаєш що мені буде від високопредподобного Пантелеймона!?" — так люб'язно-шанобливо (не іронічно!) казала вона. І не тільки вона.

Хоч сам же Пантелеймон Кіндратович сміренно може говорити: "...Така вже доля кожного вченого", але при цій нагоді хочеться сказати: вельмишановний і дорогий наш Ювіляре, Ви заслужили того, щоб — трудячись для нас — Ви мали час відпочивати, як і всі ми, та щоб не все Ви самі видавали (фінансували з пенсії своєї) й друкували, а щоб узявшися хтось із наших цінителів Вашого наукового дорібку й видав десь бодай оту "Українську фразу" — звичайним друком, тим уможлививши Вам написання ще багатьох цінних праць. І нехай би той хтось із повною підзвізкою калиткою й сам заробив на тому більше за Вас, але дав Вам дихнути й про своє здоров'я хоч трохи подбати. І про здоров'я дуже шанованої і такої ж заслуженої разом з Вами дружини Вашої Віри Володимирівни. Та хоч про малу пільгу для золотого сина Вашого — взірець сина для всіх синів! — Бориса Пантелеймоновича, який коштом добробуту своєї молодої родини також багато жертвую для загального добра, Вам постійно безвідмовно помагаючи. Обое Ваші найближчі і найдорожчі заслужили, щоб ми їх не забули згадати і з великою вдячністю за їхню увагу до Вас і труду Вашого відзначили їх.

Вам же, наш символе самовідданости і самопсвяти на науковій і всенародній ниві, помагай, Боже, на довгі і щасливі літа!

Поздоровляючи Вас, Пантелеймone Кондратовичу, з Вашим 75-літтям, найбільшу подяку просимо прийняти від редакції "Нових днів" та їх читачів за винятково цінну Вашу співпрацю.

Д. КИСЛИЦЯ

"НОВІ ДНІ", липень-серпень 1973

ЮВІЛЕЙ ВИЗНАЧНОГО МОВОЗНАВЦЯ

(До 75-річчя Пантелеймона Ковалева)

Цього літа сповнюється 75-ий рік проф. Пантелеймонові Ковалеву, одному з найбільш заслужених українських мовознавців, що тепер живе в Нью-Йорку.

Народився проф. П. Ковалів 9 серпня 1898 р. в м. Браїлові в Україні. Вищу освіту здобував на філологічному факультеті Київського університету, який закінчив 1922 р. Науковий вишкіл отримав на семінарі вищого типу з українського та слов'янського мовознавства під керівництвом професорів Є. Тимченка і М. Грунського.

Вчений ступінь кандидата філологічних наук отримав проф. П. Ковалів 1939 р. після успішного захисту тези "Функції дієслівних приrostків у російській літературній мові" — у Ленінградському університеті. Хто знає тридцять "чорні роки", за висловом Юрія Клена, той добре розуміє, що під час розгрому української науки бодай тимчасовим порятунком було зайнятися російською мовою, виїхавши з України.

Але при першій же нагоді наш учений повертається до наукового вивчення рідної мови, з якою пов'язує все своє життя. 1949-го року він захищає докторську дисертацию "Лексичний фонд літературної мови Київського періоду, Х-XIV ст." в Українському Вільному Університеті (Мюнхен).

У Німеччині, в сороках роках, та в Америці, протягом наступних двох декад, проф. П. Ковалів викладає по вищих школах, як це він робив ще в Україні. Протягом усього свого післявоєнного життя працює в УВУ чи то як його професор чи як науковий співпрацівник, друкуючи наукові праці в серії курсів ("Історія української мови", 1949, та інш.). Поза цим якийсь час наш учений викладає в Українському Інституті в Нью-Йорку.

Варто згадати також зв'язки нашого мовознавця з Богословською Академією (в Баварії) та Науково-Богословським Інститутом при Українській Православній Церкві (в Америці¹), що причинилися до плідної наукової праці також у релігійній царині.

Наукове Товариство ім. Шевченка стало головним видавцем наукових праць проф. П. Ковалєва. Серед багатьох монографій, досліджень і критичних статей найвизначнішою працею нашого мовознавця є, на наш погляд, його оригінальна двотомова розвідка "Лексичний фонд літературної мови Київського періоду, Х-XIV ст." (Нью-Йорк, НТШ, 1962-64). З огляду на те, що під радянським ладом дослідження нашої мови найдавнішого часу якщо не заборонене, то принаймні дуже обмежене, цю монографію треба

розглядати як дуже актуальну і, здається, єдину в українському мовознавстві. Наш учений використав тут і здобутки попередників, зокрема матеріали, зібрани відомим славістом І. Срезнезьким, і свої власні знахідки.

У першому томі цієї визначної монографії подано основний лексичний фонд давньої української літературної мови, у другому — запозичення з інших мов. Покажчики до кожного тому допомагають легко знайти відповідне слово. Основний фонд охоплює лексику, що окреслює живу й неживу природу, матеріальну й духову культуру, суспільні відносини, політичну структуру та загальновживану лексику. Кожен із цих шести розділів має добре продумані підрозділи. Завдяки цьому праця набуває чіткої структури. Другий том охоплює лексичні запозичення — германські, грецькі, латинські, кельтські, тюркські, скандинавські, фінські, балтицькі, західні (з німецької, польської та французької мов) і слова невизначеного походження. Окрім виділені грецькі кальки.

У доданому резюме (англійською мовою) до першого тому цієї монографії дослідник дає дуже добрий сумарний виклад для чужомовного читача, а в передмові приходить до такого висновку:

Центром літературної мови був Київ, столиця Київської держави... Отже, й лексичний фонд літературної мови в своїй основі Київський...².

З таким висновком не можна не згодитися — тим більше, що сумлінний дослідник широко обговорює лексику, характеризуючи суспільні відносини та на підставі достатніх даних наголошує Київ як адміністраційний і культурний осередок великої держави, яка — крім властивих українських земель — мала під своїм ладом землі Новгородську, Суздалську й Ростовську. Росіяни, північні сусіди, перейняли від нас лексику нашої давньої літературної мови, лексику в переважній більшості створену русичами, давніми українцями.

Ніби підготовою до цієї епохальної монографії були "Нариси з історії української мови", Львів, 1941 р. (перше видання під назвою "Історія форм української мови", Харків, 1931). Хоч офіційно на титульній сторінці стоїть двоє авторів — "М. К. Грунський, П. К. Ковалів", — насправді вся праця, за винятком вступу і дрібних вставок у тексті, повторюємо, "вся основна праця належить Ковалеву, судячи з його заяви при подачі праці до Київського Інституту Мовознавства в 1933 р."³.

"Основи формування української мови" (Нью-Йорк, НТШ, 1958) — це ніби супряга до "Лектичного фонду..." На багатоючому матеріалі, при критичному перегляді всіх теорій, зокрема т. зв. "праруської" чи "спільноруської", дослідник за-перечує як "спільноруську" теорію, так і її радянський різновид, тепер офіційно прийнятий в Україні. У світлі мовних фактів, зокрема зміни О, Е в І у нових закритих складах, споконвічної вимови в українській мові давнього "ятя" як I, збереження споконвічного м'якого ЦЬ (отець), давнього ствердіння шиплячих, давньої зміни Л у В, як і багатьох морфологічних явищ (особливо закінчення -OBI, -EBI в давальному відмінку однини) та інших типових сучасній українській мові форм, в т. ч. синтаксичних особливостей, проф. П. Ковалів доводить незаперечну давність української мови. Його підсумок:

...найголовніші явища української мовної системи безперечно сягають... вглиб історії і значною мірою навіть доісторії. Ці факти є найбільшим свідченням того, що формування української мови сягаєдалекої давнини, а її історія безперечно починається з появі перших писаних джерел⁴).

Перші писані джерела на українській етнографічній території датовані одинадцятим сторіччям. Це в них, зокрема у збірниках київського князя Святослава, пізнаємо виразних предків сучасних форм української мови, іноді достотних двійників. Тому формування української мови треба віднести до "доісторії", себто до часу перед одинадцятим сторіччям, яким датовані перші українські літературні пам'ятки.

Історія української мови кровно шікавила й цікавить проф. П. Ковалева. Його "Українська мова та її становище серед інших слов'янських мов", надрукована в серії "Славістика", ч. 20 (Вінніпег, 1954) дає не лише аналізу явищ, а й визначення місця української мови серед інших слов'янських. Відкидаючи т. зв. "групову теорію розвитку слов'янських мов", наш учений підкреслює:

В питанні мовної близькості (спорідненості) слов'янських мов треба клсти в основу не окремі групи мов, як це робили досі ті дослідники, що дотримувались групової теорії, а цілу праслов'янську мовну систему в її діалектному розвитку (розстрілка наша — ЯС⁵).

Так проф. П. Ковалів шукає мовної близькості слов'янських мов — у "корінні їх діалектного співживлення в праслов'янську епоху", бо це "єдиний науково віправданий метод вирішення цього питання"⁶.

Таку ж методу застосовує наш мовознавець і в своїй останній більшій науковій праці "Вступ до історії східнослов'янських мов" (Нью-Йорк, НТШ, 1970), виходячи з цілком вірних міркувань про анти, "попередників південно-західної галузі східних слов'ян"⁷). Уже загально визнано, що анти, поза всяким сумнівом, були слов'янами, тож від них і виникає Русь — пізніша державна

формація на українській етнографічній території.

Зі скальпелем хірурга в руках проф. П. Ковалів пильно простежує розселення слов'ян, розпад їхньої мовної одности, виникнення української мови, що "розвивалася протягом XIV-XVI ст. під чимраз більшим впливом живої народної мови", хоч і "не стала в своєму розвитку цілком на грунт живої народної мови навіть в XVII-XVIII ст."⁸).

"Вступ..." написано так просто й цікаво, що масовий читач багато скористає, познайомившись із цією новою працею дослідника. До речі, в ній погруповано характеристичні риси української мови та сусідніх білоруської й російської.

На історичному тлі, в історичному розвитку, вивчає проф. П. Ковалів також фонеми слов'янських мов у своїй іншій монографії — "Слов'янські фонеми, походження та історичний розвиток" (Нью-Йорк, НТШ, 1965). Це чимала праця з багатою літературою предмету, хоч вона написана скоріше за традиційною методою й не входить в американські, часто карколомні, наслідження, що калейдоскопічно змінювалися протягом шістдесятих років і трохи раніше.

Варто ще згадати цінну публікацію "Молитовник-служебник, пам'ятка XIV ст." (Нью-Йорк, Науково-Богословський Інститут, 1960), що примикає до основного "історичного" зацікавлення проф. П. Ковалєва. Репродукуючи текст пам'ятки, наш учений супроводжує її добрим коментарем, переконливо доводячи, що — всупереч думці Митрополита Іларіона, який назвав згаданий служебник "молитовником" кн. Володимира 999 р., — треба датувати пам'ятку щонайменше га триста років пізніше. До аналізи притягнено палеографію, матеріал письма, зміст молитовника й т. п. Внаслідок цього вийшла науково-об'єднанна розвідка, що переконала й самого Митрополита Іларіона в тому, що не він мав рацію, а проф. П. Ковалів. Автор цієї статті власними ушими слухав цю думку з уст сл. п. Владики.

Коротко наслідливши головні наукові праці нашого ювіляра — за порядком їхньої значності й важливості (на наш скромний погляд) — ще можемо не згадати ще й таких видань практичного застосування: підручник вищого типу "Українська мова" (Нью-Йорк, НТШ, 1966), "Наголос в українській літературній мові" (Нью-Йорк, 1952), "Мистецтво слова" (Мюнхен, 1948) — останнє написано спільно з сином Борисом Ковалевим. У наших умовах це просто необхідні посібники для людини, що хоче бути письменною.

Бібліографія наукових праць проф. П. Ковалєва, доведена до 1969 р. і вміщена як додаток до брошюри "Наукова діяльність проф. П. Ковалєва" проф. Василя Чапленка, охоплює 336 позицій переважно на теми з українознавства. Відтоді вона збагатилася десятками нових статей, що з'явилися по різних українських журналах і часописах. Крім того, є в нашого ювіляра кілька статей англійською мовою, що надруковані в наукових збірниках.

Останнім часом проф. П. Ковалів зосереджено

працював над великою розвідкою "Українська фраза", аналізуючи своєрідні національні особливості словосполучень української мови. Невеликі уривки вже надруковано в українській пресі, в т. ч. в альманасі "Північне сяйво", книга 4

ловніше, дуже малу частину. Вшановуючи проф. П. Ковалева, бажаємо Дорогому Ювілярові та його Вельмишановній Дружині, пані Вірі, вірний помічниці в переписуванні багатьох наукових праць, доброго-предобного здоров'я і довгого віку!

П. К. Ковалів серед учених: В. Міяковський, Я. Рудницький, О. Оглоблин, В. Дорошенко, Дм. Антоно-вич, Світозар М. Драгоманов. (Прага).

(1969) та у квартальному "Овид", що виходить у світ у Чікаго.

З усього видно, що проф. П. Ковалів живе діяльним життям науковця, не цураючись поточної, чернової роботи. Часто з'являлися його рецензії на українські видання, як також практичні поради щодо слововживання, ідіом чи правопису. Якби редактори українських часописів, переважно малописменні люди, слухали його мудрих порад і вчилися мови за його вказівками, то й українська преса на чужині виглядала б краще, не бувало б мішанини "суржичку з горохом".

Науково-богословська діяльність проф. П. Ковалева заслуговує на окрему увагу — кількість його публікацій у цій царині також показова: до 1969 р. наш учений і богослов надрукував 214 праць по різних українських часописах⁹). Наука й релігія для проф. П. Ковалева завжди йшли в парі, взаємно себе доповнюючи.

До релігійно-обрядових тем наш ювіляр завжди ставився як філософ чи історіософ. З цього погляду треба відзначити його "Проблеми релігійної свідомості" (Нью-Йорк, 1960) та не менш цінну книжку "Релігія в світлі сучасної науки" (Нью-Йорк, 1955). Має він кілька статей на тему церковної української мови.

75 років життя і 50 років наукової діяльності — це справді багатий ужинок належно прожитого нелегкого життя й багатогранної діяльності, з якої в цій короткій статті згадано лише найго-

Примітки

¹⁾ Життєписні дані беремо з двох публікацій до 70-річчя проф. П. Ковалева: Проф. В. Чапленко, "Наукова діяльність проф. П. Ковалева. З нагоди 70-річчя життя та 45-річчя науково-педагогічної праці", Нью-Йорк, 1969, у серії "Доповіді" НТШ, ч. 29; протопресвітер Іван Ткачук, "Науково-богословська і церковно-громадська діяльність проф. П. Ковалева", Нью-Йорк, 1969, у серії "Доповіді" НТШ, ч. 30.

²⁾ П. Ковалів, "Лексичний фонд літературної мови Київського періоду, X-XIV ст.", Нью-Йорк, НТШ, 1962, том I, стор. XXIII.

³⁾ В. Чапленко, див. прим. 1, стор. 5.

⁴⁾ П. Ковалів, "Основи формування української мови", Нью-Йорк, 1959, стор. 213. У серії "Записки НТШ", збірник Філологічної секції, т. 29.

⁵⁾ П. Ковалів, "Українська мова та її становище серед інших слов'янських мов", Вінніпег, 1954, стор. 36. У серії "Славістика", ч. 20.

⁶⁾ Там же, стор. 37.

⁷⁾ П. Ковалів, "Вступ до історії східнослов'янських мов", Нью-Йорк, НТШ, 1970, стор. 7.

⁸⁾ Там же, стор. 72.

⁹⁾ І. Ткачук, див. прим. 1, стор. 15.

ПРО ДІВЧИНУ, ЩО ХОТИЛА БУТИ ГЕРОЇНЕЮ

(В. Винниченко. "На той бік". Повість)

Громадянська війна в розпалі. Одну частину української землі тримають війська Української Народної Республіки. Друга частина загарбана Червоною армією, керованою з Москви.

Недалеко від лінії фронту, на "sovets'kій" її стороні, з'являється дівчина, одягнена дуже незвичайно в той час, коли розбещена комуністичною демагогією солдатня та "караючий меч революції" — чекісти запекло полюють на "недобитих буржуїв". Дівчина в англійському капелюсі з чорним пером, у чудесному синьому костюмі, в лякованих черевичках — зовсім "архаїчна" постать...

Вся її зовнішність — ніби виклик новому режимові. Вона визивно ходить по вулицях припиніального від страху міста, серед озброєних до зубів червономійців та спролетаризованих місцевих жителів. Вона домовляється з візником Юдкою, щоб він перевіз її на "той", тобто український бік. І її ані трохи не бентежить те, що до її розмови з візником прислухається якийсь тип у кепці.

На її щастя, цей тип у кепці виявляється місцевим лікарем, який розгублено тиняється по вулицях, не знаючи, що робити, як пережити крах свого дореволюційного життя. Він втрачається в розмову дівчини з візником і, коли Юдко відмовляється везти її на той бік без дозволу, обіцяє їйому, що дістане її офіційний дозвіл. Мало того: по короткому роздумові лікар каже дівчині, що сам пойде з нею.

Власне, лікарів зовсім немає потреби їхати на той бік. Куди йому треба, що йому треба, він і сам не знає. Був він колись популярним (особливо серед дам) повітовим лікарем; "нашим філософом", "світським левом" (хоч і провінціальним), спокусником повітових красунь — красивим мужчиною з ніби виточеним із слонової кости носом та "непристойно гарними" очима, завжди елегантно одягненим епікурейцем і сибаритом.

Усе це в минулому. Тепер він старіючий самотній парубок з багатьма романтичними спогадами, віддаватися яким, правда, нині не час. Тепер головне — якось вижити в революційній завірюсі, в задрипаному пальті та пролетарському картузику з обломаним козирком.

Лікар Верходуб — людина абсолютно аполітична. Хоч він і з українського селянського роду, але нічого від села в ньому немає. Типовий малоросійський інтелігент — без усякої української національної свідомості. Ні до яких авантюр він за своєю вдачею не склонний. Тільки б притайтися десь і уціліти серед уламків свого розваленого життя, здригаючись від кожного пострілу в місті чи поза містом.

Чому ж він вирішив — і то так раптово, необачно, легковажно — прив'язатися до цієї таємничої, необережно одягненої дівчини, що вразила його своєю незвичайною, ефектною вродою? Вона навіть не сказала йому, чому саме їй треба на той бік...

Просто ця дівчина нагадала йому його колишню "пасію", його колишню кохану "Наяду", яка двадцять років тому "тримала в своїх руках ниточки його життя" та робила з ним усе, що бажала. Може саме тому він і причепився до цієї незнайомки, що вона встала перед ним як символ кращих часів, що дозволить йому "відсучаснитись", ментально віддалитися від навколишнього жаху.

А може він сподівається й на побіжний "роман", який дасть йому бодай тимчасову розраду, бодай кілька днів забуття, втечі від самотності й огидної дійсності?

Може його, старіючого ловеласа, зачарувала незвичайна врода цієї дівчини, і він хоче бодай на кілька днів розтягнути споглядання її, хоч би й без усяких утилітарних цілей?

А дівчина ця, що назвала себе Ольгою, але не побажала дати своє прізвище, дійсно з біса гарна. Винниченків опис її зовнішності не залишає ані найменшого сумніву в її просто таки фатальному "секс-аплі".

"В усій її поставній постаті, в повороті голови, в широких клубах, у пасемцях шовково-пухнастого волосся на потилиці було щось таке, від чого в доктора все серце гойднулося вгору, як на раптовому ліфті".

"Той самий нахил голови на правий бік і лукавий, сміхотливий погляд із-під брів... Очі сині, теплі, грайливі й явно-хворобливо-бліскучі... Уста широкі, соковиті. Верхня губка чітка, хижак, а нижня соковита, сласна, земляна... Владність, королівська певність себе, повільність людини, яка знає, що все робиться по її волі... Грудній, невимовно-жіночий сміх". Для доктора вона відразу стає його Наядою.

Особливий чар тягнеть у собі її очі: морські, рослинні, слизькі, з непрозорим холодним блиском; то допитливі, лукаві, теплі, то скляні, "без іскри контакту". Щоразу, в критичні хвилини, буває так:

"Доктор збоку подивився на Наяду — що за дивна, неприємна зміна: в лиці не було вже ні ніжкої, дитячої задуми, ні лукавої, рідної ласкавості землячки; воно наче в мент висохло, збіглось, загострилось; синє, обрамлене темними віями око скляним блиском устроилось наперед і не відповідало на рух доктора".

Але здебільшого: "сині Наядині очі блищали знайомим докторові скляним блиском і притягали до себе своєю дивністю й нетутешньою якоюсь красою. А на устах була владна й обіцяюче мила посмішка".

Ця Наяда цілком свідома свого неймовірного секс-апілу, уміло включає його коли треба, й ніхто не спроможен йому противитись. Не тільки доктор, але й "совєтський" службовець, і червоноармієць, напівбандит із косматою душою.

Письменник так детально, із щоразу повторюваними епітетами, описує надзвичайну Ольжину вроду, що аж не віриться, що ця Наяда не якась софістиковано чужинка, не аристократка, а дівчина з села Криві Гарбузи, ще й з убогої, незаможної родини.

"У руці доктора лежала така тонка, ніжна, тепла рука, яка ніяким чином не хотіла асоціюватися з Кривими Гарбузами. І цей шикозний капелюх, і англійський костюм, і ця королівська поставка, і ці очі, повні певності і влади. Невже це з Кривих Гарбузів? А чому ж ні, зрештою? Чому Наяді не перебратися в Кривих Гарбузах у людський образ? Та й чи не частіше за все вони перебираються по Кривих Гарбузах, а не по гнилих містах?"

Отже не дивно, що доктор був настільки зачарований Наядою, що навіть не поцікавився, звідки в цієї колишньої селянської дівчини "шикозний англійський костюм" у час розрухи й загальної пролетаризації. Більш того: коли Наяда згодом каже йому, що їй власне не треба їхати на "той бік", що вона їде в штаб південної червоної армії, щоб убити командуючого цією армією Машкова, то доктор, не довго думаючи, говорить їй, що "за одну можливість злитися з таємною, чародійною, незрозумілою нам, простим смертним, жіночістю можна не тільки на смерть піти, а й на лютіші муки".

Коротше кажучи, доктор пропонує Наяді свою допомогу й участь в її небезпечній експедиції.

Отже сюжет повісті зав'язано. Твір, що починається так, може бути опрацьований у різних жанрах. Він може бути романтично-героїчний — про відважний, самопосвяtnий вчинок української патріотки, про її принесення в жертву свого молодого життя для визволення України від московських окупантів.

Цей твір може бути також романтично-пригодницьким з великим елементом "суспенсу", з несподіваними поворотами сюжету, з драматичними ситуаціями, що ввесь час тримають увагу читача в крайньому напруженні.

Ця повість може бути соціально-психологічною з поглибленою аналізою сил, типів і характерів, діючих на обох сторонах фронту, з аналізою історичного моменту, його передісторії та його майбутніх наслідків.

Ця повість може бути й просто реалістичною картиною грандіозного катаклізму й побуту людей у цей судьбоносний час, з підкресленням глибини національної трагедії, з дослідженням її глибших причин.

Але щоб показати нам збірний образ україн-

ської патріотки (а їх у нашій історії було немало, назовемо хоча б Лесю Українку, Олену Телігу, Ольгу Басараб), чи треба було виводити неймовірно секс-апільну Наяду, дуже невмілу, як побачимо далі, навіть наївну конспіраторку? Тим більше, що ця геройня нічого не осягла.

У повісті є кілька сторінок "суспенсу", але загалом Винниченко не належить до числа авторів специфічно пригодницьких творів, які вимагають особливих здібностей і відповідної літературної техніки.

Письменник відтворює в своєму творі дуже загальний образ епохи, але без глибших психологочних досліджень. Його характери або традиційні (візник Юдко, власниця зайзу Кучугуриха), або змальовані побіжно, взяті з зовнішньої їх сторони стереотипні постатті "червоних".

Якщо доктор Верходуб з усіма його метаморфозами — психологічно досить цікава постать (принаймні в умовах відсутності в творі складніших характерів), то Ольга не дуже непереконлива в ролі "мужицької дочки", героїні, що вбиває червоного командарма чи принаймні плянує його вбити.

Взагалі кажучи, для того, щоб піти на таку геройчу самопожертву, Ользі потрібна була б глибше опрацьована ідеологія, ніж просто обурення з того, що "ця кацапська брутальна гідь, цей Машков, цей лютий україножер, цей свідомий, умисний кацап-націоналіст" та його червоні опричники й яничари топчуть ногами портрети Шевченка, розстрілюють учителів-українців, селянських і пролетарських дітей, палять, нищать українські книги, "знову кидають наші душі у яму". Всього цього, звичайно, досить для того, щоб ненавидіти "совєтську владу", але для того, щоб вирушити на самопожертву, потрібні глибші мотиви, якщо хочете, навіть суб'єктивніші причини.

У повісті є деякі реалістичні і разом з тим символічні картини — хоча б оцей епізод зняття української вивіски з крамниці споживчого товариства.

Загін червоноармійців під командою росіяніна скидає вивіску, повішену за Центральною Радою. Вона була пофарбована в дві фарби: жовту й синю. Можна було навіть прочитати на ній: "Любомирська споживча товариська крамниця".

"Вона ні за що не хотіла злізати звідти, ця жовто-синя вивіска. Міцно, цупко вп'ялася чи-

ПОМЕРЛА НАТАЛЯ ДМИТРІВНА ПОЛОНСЬКА-ВАСИЛЕНКО

8-го червня ц.р. померла в Новому Ульмі, Зах. Німеччина. Наталя Дмитрівна Полонська-Василенко, професор історії Українського вільного університету (Мюнхен) і довголітній декан філософського відділу, автор понад двох сот наукових праць з історії і археології України та історії української церкви. Остання праця Покійної — двотомова "Історія України", другий том ще друкується.

Вічна її пам'ять!

мось у ганок, і хоч би тобі що! Кіндрат і солдат тягли вгору, вниз, підбивали чобітми з усіх боків, хилитали, погнули всю, а вона як жива приросла там.

— Та сокирою по гаках! По гаках її!

— Еге, сокирою! Зубами не вгрізеш її.

— Ек, подля! Дай-ка, брат, віントовку сюда. Погоді, Кондрат! Ми єйо січас! Только с віントовкою і можно с ней справітсья! Ми єйо віントовочкою подсадім.

З купки зараз же простяглось угору кілька рушниць.

— На, держи, товариш!

— Та з-під низу її, гвинтовкою. Штиком бісову душу!

Підваживши гвинтівкою раму, солдат і Кіндрат напнулись, крекнули, і вивіска, не витримавши, з тріском підскочила. Серед найближчої купки розкотився задоволений гомін.

Гайднувши востаннє, солдат з Кіндратом з криком штурнули вивіску вниз у калюжу. Вона з мокрим ляском упала в воду, і болото бризнуло на всі боки.

— А нукась посторонісь там! Україна лєтіт!

Найближчі дядьки злякано відсахнулись убік, почали рукавами витирати обличчя, а в юрбі, весело сміючись, загомоніли. Тільки друга купка стояла все так само мовчки, непорушно, застигло.

Стали приміщувати нову вивіску. На ній стояло: "Любомирська общественно-потребительская лавка". Дядьки й солдати серйозно, з пошаною слідкували за цією роботою".

У цьому по-винниченківському іронічному, навіть саркастичному реченні "Дядьки й солдати серйозно, з пошаною слідкували за цією роботою" можна прочитати дуже багато — зокрема про психологію "мас" у ті часи.

У повіті є ряд поетичних картиночок української природи, але вони позачасові, з конкретним часом не пов'язані.

"Дорога почала збігати згори. Внизу по яру розкотились біленькі хатки, а на ту гору вибігло троє млинів, розставили крила й весело розмазували ними, закликаючи хатки до себе. Запахло солонкуватим димом, кізяком, свіжо спеченим житнім хлібом. Довгими ракетами здіймались доГори співи півнів і, закругливши на кінці, падали й зникали. Залізними, іржавими голосами мекекали вівці".

Як же розвивається далі романтична авантюра наших герой?

Завдяки Ольжиному секс-апілові вони одержують офіційну перепустку на той бік. "Советський" службовець навіть цілує Ользі руку, даючи їй дозвіл їхати. Вони нашвидку складають плян кампанії, треба сказати, вельми непродуманий і легковажний, та вирушають назустріч небезпекам.

Їх спиняє червоноармійський заслон і відводить до жовтовусого командира-росіяніна. Оскільки заарештовані заявляють, що їхні документи забрали бандити, командир, подивившись на їх руки, відразу вгадує в заарештованих "недоби-

тих буржуїв". Їхні запевнення, що вони їдуть до товариша Машкова з особливим дорученням від полтавської парторганізації з дуже важливими відомостями, не справляють на жовтовусого ніякого враження. Він відбирає в них гроши і кидає їх у "камуру", у в'язницю.

Пізніше Ольга спробує покорити жовтовусого своїм випробуванням секс-апілом, але з несподіваним наслідком: жовтовусий наказує їй "добровільно" прийти до нього увечері. Ольга вирішує піти і вбити жовтовусого Єремеєва. Але в ней немає зброї, й вона позичає в доктора кешеньковий ніж. Він тупий. Вона починає гостріти його на черепку, але без видимих результатів...

Обидва проводять у "камурі" жахливу ніч. Доктор, охоплений смертою тугою, кається в тому, що зв'язався з Ольгою, й вирішує йти до жовтовусого та зректися Ольги. Яке йому, зрештою, діло до її українців, до кацапів, до панів і пролетарів! Але Єремеєва немає. Тим часом і Ольгу починає трусити несамовитий жах. Ворожнеча доктора до неї зм'якується. Треба щось робити. Відвага знову вертається до доктора.

Порятунок приходить несподівано. Доктор бачить, що вартовий біля їхньої "камури" заснув, і йому вдається взяти його рушницю. Коли вартовий прокинувся, доктор стріляє в нього, потім починає стріляти в різні сторони з криками:

— Німці!! Гайдамаки!!! Товариші, спасайтесь!

А-а, о-о!!!

У таборі зчиняється паніка. Доктор і Ольга щосили тікають у нічний морок. По дорозі, вже вдосвіта, вони бачать кінний німецький роз'їзд. Але доктор шепоче Ользі:

— Тихо! Сидіть і не руштесь. Це німці. Але будь ласка, мовчіть. Німці нам можуть бути такими ж ворогами, як і ті!

Але тепер наші герої врятовані. Охоплена радістю, Ольга цілує доктора. Вони вирішують чекати, аж зовсім розвидниться і потім іти далі.

Кінцеві епізоди повіті, які я виклав тут дуже коротко й схематично, написані добре, по-винниченківському майстерно. Вони читаються з інтересом, роблять повість вартою прочитання. Взагалі кажучи, читач не занудиться над цією книгою, не зважаючи на деякі її недоладності й хиби мови.

Отже, геройні з таємничої Ольги не вийшло. Нікудиша з неї конспіраторка і нікудиша плянувальниця. Просто уявила собі романтична дівчина, що вона не тільки власниця жіночих чарів, а ще й герояня. Але для подвигів потрібен насамперед не секс-апіл, а розум і кметливість. Проте вона старалась, а це вже немало.

Чи хотів В. Винниченко вписати якийсь глибший підтекст у цю з добродушною іронією розказану ним історію про віправу двох невдалих героїв — історію, яка могла б бути забавною, якби вона не відбувалася на тлі великої історичної драми, що розігрувалася тоді на Україні?

У кожній історичній чи побутовій драмі завжди трапляються майже гумористичні епізоди на обочинах основних подій. Письменники часто вводять їх у свої твори, щоб "роздрядити" емоціо-

ПОВІДОМЛЕННЯ

Комітету в справах видання писаної спадщини П. К. Волиняка

Як уже повідомлялося в травневому числі нашого журналу, в Торонто створено Комітет у справах видання писаної спадщини П. К. Волиняка.

Діючи на доручення організаційних зборів, президія Комітету запросила певну кількість осіб до складу Комітету і з-поза Торонто, на що була позитивна відповідь від більшості запрошеніх.

Подаємо теперішній склад Комітету (за альфабетом):

Валер Микола, Василенко Ростислав, Ваць Іван, Гава Неоніла, Гава Михайло, Гай-Головко Олекса, Завертайло Данило, Кислиця Дмитро, Китаєв Григорій, Коновал Олексій, Костюк Григорій, Криволап Юрій, Лисий Анатоль, Ліщина Андрій, Ліщина Леонід, Нитченко Дмитро, Олексюк Іван, Павлюк Василь, Роговський Карпо, Родак Петро, Романенко Григорій, Сварог Вадим, Славутич Яр, Степовий Андрій, Стефанік Юрій, Чапленко Василь.

(Імена решти запрошеніх, що відповідять позитивно, подамо додатково наступного разу).

Склад президії Комітету (покищо без змін) такий: Д. В. Кислиця — голова, Петро Родак — заст. голови, Іван Олексюк — секретар, Григорій Романенко — скарбник, Неоніла Гава — член президії.

Склад контрольної комісії Комітету: Андрій Ліщина — голова, Микола Валер і Карпо Роговський — члени.

(Можливі зміни та доповнення в складі президії і контрольної комісії також будуть подані своєчасно).

нальне напруження читачів. Думаю, що розповісти про епізод саме такого роду і було наміром Винниченка. А втім життя — річ складна й багатогранна, і з кожної події можна зробити немало різних висновків.

У своїй передмові до цієї повісті Г. Костюк пише:

"За три роки революції В. Винниченко написав усього три речі: п'єсу "Панна Мара", драму

Упорядником-редактором першої книги-збірника писаної спадщини П. К. Волиняка призначено члена Комітету, відомого літератора, довголітнього і постійного співпрацівника "Нових днів" Вадима Сварога. На прохання редактора збірника може бути створена додаткова редакційна або видавничча комісія.

Президія Комітету в принципі вже домовилася з друкарнею (Базиліян Прес) про термін видання книги і ціну за друк. На цій підставі оголошуємо умови передплати на першу книгу-збірник писаної спадщини П. К. Волиняка:

у твердій оправі — \$10.00 у м'якій — \$8.00

Ціну цієї книги в роздрібному продажі не можемо визначити (передбачити) за рік наперед, але та ціна може бути тільки вищою.

Передплата вже приймається. Просимо слати її на таку адресу:

IVAN OLEKSIUK
20 LARKIN AVE.
TORONTO, ONT.
CANADA M6S 1L8

Чеки чи поштові перекази (краще перекази) виписувати ось так:

P. WOLYNIAK FUND

Книга має вийти друком приблизно за рік відтепер. Розмір її — 600 стор. Будь-які додаткові повідомлення будуть подані в "Нових дніях".

ПРЕЗИДІЯ КОМІТЕТУ

"Між двох сил" і оцю повість "На той бік". Для Винниченка це замало... Тому зрозуміла його туга за творчістю, почуття "голоду" за писанням. "На той бік" — це перший акт угамування кількарічного творчого "голоду".

Очевидно, не маючи часу на більший і серйозніший твір, В. Винниченко задоволив своє бажання писати, створивши в легкому жанрі цю повість, у якій почувається багато чого від його ранніх творів.

ДО ПИТАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЗВ'ЯЗКИ "Є" В РЕЧЕННІ

1

В українській літературній мові досі не вияснено точно питання, як будувати речення із складним присудком, де за зв'язку править помічне дієслово *бути*, що в теперішньому часі має форму *є*. Українська преса аж переповнена цим *є*, вживавши його там, де треба і де не треба. Ю. Шерех (Нарис, 85) каже, що надужиття зв'язки *є* посилюється європейськими впливами. У польській мові дуже поширина форма орудного із зв'язкою *є*. О. О. Потебня (Із записок, I-II, 512) наводить такий приклад: "*Niemka rodem, jest Polka całym sercem*". Він пояснює, що тут орудний не тому, що "*jak by Polka*", а тому, що вона полька, але в той же час вона німка. Зрівнюючи вирази: "*jestem obywatelem z Sanockiego*" і "*ja choć gzmieśnik, także jestem obywatelem kraju*". Тут орудний відмінок тому, що "я громадянин, але в той же час ремісник".

Недавно на тему "Є" опублікував статтю інж. К. Туркало (Нові Дні, 1973, ч. 277), де він гостро виступає проти цього *є*, згадуючи двадцять роки, коли українські філологи не вживали його. За зразок автор статті бере проф. Є. Тимченка, який на питання, чи можна вживати *є* з орудним відмінком, нібито відповів дослівно так: "Хто в своїх писаннях вживає *є* з орудним відмінком, той неграмотна людина". Далі інж. К. Туркало подає таке твердження, де *є* непотрібне: "Я інженер", "Це книжка відомого професора", "Це дуже докладна біографія" і завважує далі: "Чи чув хто в народі, щоб селянин сказав: "Я є селянин". І не вчившись по високих школах, він скаже: "Я селянин". А взяти I. Франка: "Я син народу, що вгору йде!"¹⁾.

Я не буду сперечатися з проф. Є. Тимченком, бо і я був його учнем у Київському університеті і добре знаю його погляди на речі. То була доба ерієнтації на живу мову українського народу, на український фолклор. Проф. Є. Тимченко особливо був послідовний у побудові української мовознавчої науки на народній основі. Про це яскраво свідчить його магістерська дисертація російською мовою "Функції генетива в южноруській язиковій області" (1916), побудована виключно на матеріалі українського фолклору. За таким принципом він будував свої пізніші праці — синтаксичні відмінки. За ним пішли інші вчені, як Смеречинський та ін. Цим шляхом пішла й О. Курило, написавши книжку "Уваги до сучасної української літературної мови", також побудовану майже виключно на матеріалі українського фолклору.

Від того часу минуло вже багато років. Українська літературна мова в своєму розвитку вийшла за межі народності (хоч в основі її лежить народна мова) і розвивається далі за зразком

інших слов'янських та взагалі індоєвропейських мов. Суто народна синтакса не може цілком забезпечити вимог синтакси сучасної літературної мови, яка в своєму розвитку має ширший розмах. Тому й виникло нині питання про можливість вживання зв'язки *є* в реченнях із складним присудком. Але одне треба пам'ятати: не треба надувати цим *є*, а писати його там, де воно конче потрібне, і уникати його там, де воно не потрібне. Говорити ж взагалі, що орудний відмінок із зв'язкою *є* — "каличення мови", — дуже несерйозно.

2

Нині граматики української літературної мови, шкільні граматики²⁾ і навіть університетські курси³⁾ побудовані дещо за іншим принципом, за принципом визнання орудного відмінка із зв'язкою *є*, встановлено навіть певні правила, а саме: постійна ознака присудкового імені (називний відмінок) і непостійна ознака (орудний відмінок).

Так, іще О. Богуміл і П. Житецький твердили, що орудний неможливий, де присудкове ймення незмінна, стала ознака підмета⁴⁾.

О. Синявський (Норми, 222) твердив, що "орудний присудкового додатку взагалі більш властивий тоді, коли присудок повинен визначати не постійну, тривалу властивість підмета, а саме навпаки, коли він показує властивість тимчасову, минулу, називний — постійну, сталу". Напр.: "Той робітник був німець" (постійна ознака), але: "Він був два роки вчителем" (непостійна). О. Курило (Уваги, 59) констатує, що в називному в українській мові буває незмінна і змінна ознака, а в орудному змінна ознака. Напр.: "Я швець і мій батько був швець" (Нар. 298). "Вони були найрозумніші люди свого часу" (Кул. VI, 502). "Я буду над тобою матір'ю" (Рудч. I, 91).

¹⁾ О. Потебня, очевидно, мав рацію, коли твердив: "Связки есть в греческом и латинском, как и славянском", навіть у називному відмінку. Напр.: "Знание есть сила". Присудок "есть сила" складається з атрибути і зв'язки. Из записок. Москва, 1958, стор. 116.

²⁾ В. С. Ващенко. Граматика української мови. Синтакса, Київ, 1938. Проф. Ю. Шерех і Дм. Кислиця. Граматика української мови. Синтакса. Мюнхен, 1947. П. Ковалів. Граматика української мови. Мюнхен, 1946. В. Сімович. Граматика української мови. Раштат, 1918.

³⁾ Б. М. Кулик. Курс сучасної української мови, ч. II, Київ, 1961. М. П. Івченко. Сучасна українська літературна мова. КДУ, 1962. О. Курило. Уваги... 1941.

⁴⁾ О. Богуміл і П. Житецький. Начерк історії літературної мови. "Україна", II, 1914.

Таке саме твердження подає в університетському підручнику й Б. Кулик (Курс, 45): "Основне значення орудного присудкового іменника полягає в тому, що він здебільшого означає не постійну ознаку, тоді як називний відмінок присудкового імені показує ознаку постійну⁵). Яскравий приклад з поезії Т. Шевченка: "Вона була ще молодою і прекрасною собою", де "молодою" не постійна ознака, а "прекрасною собою" — постійна.

Ось кілька прикладів, де орудний має тимчасову, не постійну ознаку: "В цьому сенсі суспільство для людини і є скарбницею" (Визв. Шлях, 1973, ч. 1-2, стор. 79). "Він за гетьмана Івана Брюховецького... був генеральним суддею" (Укр. історик, 1968, ч. 1-4, стор. 25). "Під сучасну пору д-р В. Лучків є головою Комітету" (Свобода, 1973, ч. 65). "Окружний федеральний суддя, який якраз тепер є суддею у процесі..." (Там же⁶).

Про зв'язку є Б. Кулик (Курс, 45) пише: "Вживання зв'язки є в сучасній українській літературній мові характеризує науковий, діловий і почасти публіцистичний стилі мови. Розмовнопобутовій мові вживання зв'язки є (єсть) не властиве, за винятком окремих випадків, напр., коли підмет і присудок збігаються: "Життя є життя". Або з стилістичною метою, коли треба надати відтінку категоричного твердження: "Я є народ, якого кривди сила ніким завойована ще не була" (П. Тич.). "Це є традиційний більшовизм московської нації" (Визв. Шлях, 1973, ч. 1-2, стор. 38).

Це саме стверджує Й. О. Курило (Уваги, 59): "Треба обминати другого номінатива там, де через збіг двох номінативів може вийти непорозуміння: "В погоду і смутний веселим буває" (Ном. 602); непорозуміння викликало б: "В погоду і смутний веселий буває". Подібне значення має й приклад: "Військо є носієм і оборонцем української ідеї" (Укр. історик, 1968, ч. 1-4, стор. 178⁷).

Отже, зв'язка є вживання переважно при присудковому імені в орудному відмінку. Деякі граматики навіть твердять, що "при відсутності зв'язки є ніколи не може бути орудний відмінок; ні в якому разі не можна сказати: "історія — вчителькою життя", а тільки "історія — вчителька життя" (О. Панейко. Граматика, 175). Це пояснюється, очевидно, тим, що авторові відомо, що конструкції без зв'язки вважається польонізмом. Цей польонізм, за Буслаєвим, є в російській мові, з чим згоджується Й. О. Потебня (I-II, 498): "и смелый, дерзкий шаг есть подвигом геройства" (Буслаев. Грам. §246⁸).

3

Окремо розглянемо випадки з запереченою дієслівною зв'язкою. Б. Кулик пише таке: "Іменна частина, виражена присудником (дієприсудником, порядковим числівником), вживается переважно в формі називного відмінка, а в сполученні з запереченою дієслівною зв'язкою — частіше в формі орудного". Напр.: "Робота в нас була артильна" (Гонч.). "Берегова стежка була затоп-

лена; з боку моря село було відірване від світу" (Коц.). "Робота на пришкільній ділянці не була важкою" (Б. Кулик, Курс, 46).

Відповідно до цього наведемо ще більше прикладів з поправками: "В примітивних громадах сепарація... індивіда не є довершена" (треба: "не довершена"). "...це не є літургічні книги" (треба: "це не літургічні книги") (Календар "Рідна Ніва", 1967, стор. 98). "Советська Україна не є визнана" (треба: "не визнана") Великою Британією" (Там же, 80). "Наша преса не є в кращому становищі" (треба: "не в кращому становищі") (Суч., 1970, ч. 11). "Членство в ній (в спілці) не є рівнозначне" (треба: "не рівнозначне") (Там же). "Коротке керівництво компартії не є... приготоване (треба: "не приготоване") на те" (Свобода, 1973, ч. 61). "До того ж не є він зобов'язаний" (треба: "він не зобов'язаний") (Овид, 1967, ч. 4), "...єдність не є нині довершена" (треба: "не довершена нині") (Наук. Зап. УВУ, 1967-68, ч. 9-10). "Ця праця ...не є завершенням (треба: не є завершеною"), але киненням (треба: "але вона кидає") невеликого світла" (треба: "невелике світло") (Укр. історик, 1968, ч. 1-4). "...сама Церква поділеною не є" (треба: "не є поділеною"), бо наш Символ Віри не дозволяє" (Календар Рідна Ніва, 1967, стор. 132). "...природний лад хоч не є ідеальний" (треба: "хоч не ідеальний"), все ж не є нестерпний" (треба: "не є нестерпним" (Суч., 1970, ч. 11).

⁵⁾ Цікаве й слухне завваження подає В. Сімович (Граматика, 278): "Як присудком є самий присудник, то він ніколи не може стояти в б (оруд.). Бо як ми про когось балакаємо, що він, напр., гарний, добрій, поганий, — то це вже ми подаємо стала присудку чиось. Бо так мусимо балакати тільки: "Дівчина (є, була) гарна". "Він (є, був, буде) великий (ніколи: гарною, великим)". Як бачимо, це залежить від лексичного значення присудника та його оточення.

⁶⁾ Богуміл і Житецький (Начерк, 18) кажуть, що орудний неможливий, де присудкове ім'я — стала, незмінна ознака підмета. Такі звороти в гал. говорці, як "історія є вчителькою життя", становлять, на їх думку, польський вплив.

⁷⁾ У сербській мові орудний ставиться лише тоді, коли при вживанні називного було б важко відрізнити присудковий відмінок від підмета. Напр.: "када є предикатом име" і "када є предикат име" (О. Потебня, I-II, 503).

⁸⁾ Цей погляд підтримує Й. Ю. Шерех: "При нулевій дієслівній зв'язці (пропущена зв'язка) іменник вживается в називному відмінку ("Я не-впокорений ізгой"). Вживается в таких випадках (без зв'язки) орудний відмінок, що трапляється в західноукраїнських авторів, як от "Твое щастя моим щастям, твій біль моїм болем" (Вороб.), становить, треба думати, польонізм" (Ю. Шерех. Нарис, 88).

Окремо спинимо нашу увагу на випадках, де присудкове ім'я стоїть у препозиції, тобто перед підметом. Треба знати, що підмет стоїть не тільки на першому місці, але й на другому. Препозитивний присудковий іменник вживається тільки в орудному відмінку (Шерех, Нарис, 88), бо інакше він буде сприйнятій як підмет, як ми бачили вище приклад "Правдою є, що...", який інж. К. Туркало помилково назвав підметом. Постпозитивну позицію займає підмет. Напр.: "Джерелом наших уявлень є відчування" (Б. Кулік, Курс, 49). "Першою ознакою є те, що він почав розуміти красу" (В. Винниченко).

Отже, неправильна перебудова речення інж. К. Туркалом "де власником капіталу є держава, яка не є обмеженою правом і незалежним судом" на "...де власниця капіталу держава" ставить у ряд два іменники: "власниця" і "держава". Невідомо, де підмет і де присудок. В першому варіанті ясно видно, що "держава" — підмет, а "власником" — присудок. В другому варіанті речення не оформлене, і тому невідомо, де підмет і де присудок. Тут та ж сама препозиція присудка, що стоїть в орудному відмінку перед підметом. Такого типу конструкції українська літературна мова дуже часто вживає. Подамо кілька прикладів: "Батьком модерної графіки являється (є П. К.) безперечно Ю. Нарбут" (Вільне слово, 1973, ч. 13). "Доказом того є факт..." (Візв. Шлях, 1973, ч. 1-2, стор. 25). "Марія подумала, якою справді дивною людиною є цей Куліш". (Ю. Тис, На світанку, 163). "Найкращим показником цього є українське шкільництво" (Свобода, 1973, ч. 63). "Базою сильних є сильна економіка" (Там же, 68).

Але й тут трапляється неправильне вживання форми називного замість орудного. Напр.: "Реченець для реєстрації є перше квітня" (треба: "Реченцем") (Батьківщина, 1973, ч. 7). "Друга частина факту є, що саме..." (треба: "Другою частиною факту є...") (Вільне слово, 1973, ч. 13). "Підстава образу (треба: "Підставою образу") є сильно абстрагована архітектура" (Свобода, 1973, ч. 72).

Дуже штучним, неприродним було б перебудовувати ці конструкції на конструкції з постпозитивним присудком⁹.

Треба звернути увагу на такі разочі неправильності, як вживання зв'язки є при прикметниках, дієприкметниках та порядкових числівниках. Ця форма дуже впадає в очі, а нею переповнена наша преса. Існує правило, що в таких випадках зв'язка є зовсім непотрібна¹⁰.

Подамо кілька прикладів: "На провінції є заплановані (треба: "заплановані") святкування (100-річчя НТШ) в Чікаго" (Свобода, 1973, ч. 49). "Всі ювілейні видання НТШ є означені (треба: "означені") ювілейною емблемою" (Там же). "...спомини про відвідуване місце є зображені (треба: "зображені") в тужливій атмосфері вечірніх кольорів" (Там же, ч. 64). "У А. Олен-

ської-Петришин природа є зумісне стилізована" (треба: "зумісне стилізована") (Там же). "Яка є концепція церковної єдності?" (треба: "Яка концепція") (Наук. зап. УВУ, 1967-68, ч. 9-10). "Який є зміст" (треба: "Який зміст") українського екуменізму?" (Там же). "Я є грішний ("Я грішний") перед Богом за війни" (Вільне Слово, 1973, ч. 10). "Українці є найбільш покривдені" (треба: "Найбільш покривдені") (Там же, 13). "...політика світу є для нас негативна" (треба: "для нас негативна") (Овид, 1972, ч. 3).

Деякі речення вимагають іншої перебудови: "Це зворушливий доказ, що..." (треба: "Це зворушливий доказ" (Свобода, 1973, 65). "Розвиток української історичної науки є справою не лише істориків" (треба: "це справа не лише...") (Там же). "Дерево, що є вертикальне, є інакше виконане" (треба: "Вертикальне дерево інакше виконане") (Там же, 72). "Ви є потуга, але всі разом" (треба: "Ви потуга, але....") (Вільне Слово, 1973, ч. 14). "...в дійсності є це наукова праця" (треба: "це наукова праця") (Нові Дні, 1973, ч. 278). "Чи можливим є (треба: "Чи можливо") притягнути до громадської праці... українців?" (Суч., 1970, ч. 11). "Менше правильно є, якщо існують намагання..." (треба: "Гірше, коли існують намагання...") (Альманах УНС, 1973).

**

Такі часті оргіхи трапляються в мові нашої преси, що їх допускаються автори різних писань. Треба перевірити їх згідно з поданими вище вказівками, але в жодному разі не можна їх викидати, де вони цілком на місці, як необхідний граматичний і стилістичний засіб в літературній мові. Трапляються випадки порушення граматичних правил щодо з'язки є, але в таких випадках треба зважати на стиль, коли ці порушення виправдуються.

Отже, треба бути дуже обережним і уважним і не йти за трафаретом перегинання палиці в той чи інший бік. Части вживання зв'язки є там, де мовна територія була під західнім впливом, зокрема під польським впливом. Але щоб уникнути цього, треба добре вивчити шкільні і наукові граматики української мови. Там можна знайти ключ до розв'язання цієї досить складної проблеми.

⁹) Інж. К. Туркало, згадуючи старі часи, коли учні робили аналізу речень, згадує, що й підмет "обов'язково має бути в іменовому (називному) відмінку", а тимчасом тепер в реченні "Правдою є, що" "підмет стоїть не в іменозому відмінку, як йому належиться, а в орудному". Явна помилка, бо це не підмет, а присудок.

¹⁰) Див. проф. Юрій Шерех і Дмитро Кислиця. Граматика української мови. Синтакса. Мюнхен, 1947, стор. 13.

ІДЕЇ ТА СЛОВА ДМИТРА ДОНЦОВА

30-го березня 1973 р. помер у Монреалі, Канада, Дмитро Донцов, проживши 90 років. Як давня римська приказка каже, про мертвих або добре, або нічого. Але це правило годиться для тих, що стояли остронь від громадського життя, для людей, які кажуть: моя хата скраю, я нічого не знаю. Було б лицемірством змовчати, не висловитися щиро і ясно про Донцова, коли він кінчив свій життєвий шлях.

Той шлях не йшов по простій лінії, були там закрути й зигзаги, про які українське громадянство мало знає або зовсім нічого не відає. Ще бувши студентом, Д. Донцов почав свою журналістичну діяльність, приставши в Петербурзі до Української соціалістичної робітничої партії. І був він тоді "правовірним марксистом". Писав Донцов з 1906 р. в журналі "Наша Дума" (Петербург), був співробітником "Літературно-наукового вістника", що виходив у Львові та в Києві з участю в ньому М. Грушевського та І. Франка. Бувши на еміграції, Донцов співпрацював з українським соціал-демократичним місячником "Наш голос" (Львів, 1910-1911); дописи його містилися в місячнику "Украинская жизнь", що виходив у Москві під редакцією С. Петлюри від 1912 року.

Безперечно, Донцов мав хист до журналістики, його статті й брошюри знаходили читачів — і тоді, коли він писав, що вривається в капіталістичне суспільство з "пролетарським барабаном" клясової боротьби, і тоді, коли він перейшов на протилежні позиції та гатив завзято в "буржуазний бубон". Слід зазначити, що стиль писань Донцова часто був далекий від звичайного в журналістиці цивілізованих країн — спокійного, розважального способу інформації, основаної на фактах; цей спосіб дає можливість читачеві самому робити висновки з поданих фактів, розвиває в нього здібність до самостійного думання. Журналіст Донцов був переважно пропагандистом, він хотів накинути читачеві свою думку, включно з неправильною інформацією, щоб викликати у читачів нехіть, погороду, недовір'я до осіб, що не погоджуються з поглядами Донцова.

Ще 1913 р. зустрічаемо підпис Д. Донцова (псевдо — Д. Закопанець) під заявою Української соціал-демократії до конгресу Соціалістичного Інтернаціоналу (відбувався той конгрес у Базелі) з протестом проти загрози війни, яка тоді вже нависла над Європою. У тій заявлі сказано, що царська Росія плянує захопити Галичину й Буковину з метою задушити український національний рух.

З вибухом війни 1914 р. у Львові — заходами соціал-демократів з Наддніпрянщини — створено

Союз Визволення України. Провідниками СВУ були: Володимир Дорошенко, Маріян Меленевський, Олександр Скоропис-Йолтуховський і Андрій Жук. До СВУ пристав був і Донцов, але скоро він пішов своїм шляхом. СВУ висловився за створення самостійної української держави на українських територіях, що були під російською владою, якщо Росія буде розбита у війні з центральними державами — Німеччиною та Австро-Угорщиною.

Уряд Німеччини ставився байдуже до політичних плянів СВУ. Австрійські урядові чинники, хоч на словах і були прихильні до СВУ, — на ділі не бажали ніякої самостійної України. В австрійських впливових політичних колах планували створити польську державу — в унії з монархією Габсбургів. До тієї польської держави мала б належати і українська провінція Галичина.

Донцов ще до війни 1914 р. висловлювався, що українцям треба прямувати не до самостійності, а до "сепаратизму". Це означало: Австрія, в разі війни, мала відірвати від Росії якнайбільшу частину Наддніпрянської України і прилучити цю територію до монархії Габсбургів... Побачивши, що австрійський і німецький уряди зовсім не думають про будь-яку незалежну Україну, Донцов покинув Союз Визволення України, пішовши своїм шляхом. Про це писав СВУ у передмові до брошюри "Самостійна Україна", що була видана у Вецлярі (Німеччина) 1917 р.

"Донцов, як "представник Загальної Української Ради", в Стокгольмі 1915 року інформував шведську пресу, що *неначебто немає ніодної серйозної української організації, яка б домагалася самостійності, і що Україна почуватиме себе щасливою, якщо до Австрії приріже війна більший чи менший кусок України*"... "Для Союза Визволення України було важно установити, з чиого властиво припоручення Донцов так формулював бажання українського народу й чому властиво він, знаючи дуже добре наші самостійницькі постулати, виступаючи часто з твердженням, що "він перший" обосновував "самостійництво", раптом так упав з тону?... На запит, звернений до президії Загальної Української Ради, в чий імені і з чиого припоручення виступив Донцов з цим самовідреченням українського народу, дістали ми від п. віцепрезидента ЗУР М. Василька, тодішнього покровителя п. Донцова, таку знамениту відповідь:

"Він, віцепрезидент М. Василько, заявляє, що п. Донцов, живучи в Берліні, стоїть у повнім контакті з німецьким і австрійським урядом і напевно, так додадеться пан віцепрезидент Ради, дістав вказівки від центральних правителств за-

маніфестувати більше помірковані українські вимоги, бо мабуть на сей момент, по ходу воєнних подій і міжнародних взаємовідносин, самостійницькі змагання українців не підходять для правителств Центральних Держав".

Сей "практичний політичний крок" п. Донцова якнайкраще вияснює всю небезпечність "орієнтації" для тих людей, у кого нема одної твердої цілі. І навпаки, для кожного, хто уміє політично думати, ця ілюстрація якнайкраще виясняє політичне становище Союза Визволення України, який, звертаючись під час війни до центральних і нейтральних держав з своїми представленнями й домаганнями, ввесь час прямував до одної й тої ж цілі — державна незалежність цілої України." (Див. "Самостійна Україна", Вецляр, 1917 року, стор. 41-43).

Поки Донцов виконував директиви австрійських урядових чинників, ведучи пропаганду в нейтральних країнах, Союз Визволення України старався збудити національну свідомість між українцями-полоненими з російської армії, що перебували в Німеччині та в Австрії. Надміру тяжка була ця просвітня робота, але з цих полонених після мирового договору в Бересті 9 лютого 1918 р. створено дівізії для боротьби за самостійну Українську Республіку: "Синя" і "Сіра" дівізії.

Донцов з'явився до Києва перед бунтом російських і "малоросійських" поміщиків проти уряду УНРеспубліки: цей бунт, під охороною німецького війська проголосив "Українську Державу" на чолі з генералом Скоропадським, якому надано титул гетьмана. Новий режим на чолі з прихильниками "єдиної неділімої Росії" скасував закони УНРеспубліки на користь українського селянства й робітництва і почав "карательні експедиції" проти хліборобів, що поділили між собою поміщицькі землі. Терор і всякі переслідування впали й на голови визначних діячів української політики й культури: був замах на М. Грушевського, арештовано багато організаторів українського війська, в тюрму посадили членів Уряду УНР — С. Петлюру, М. Порша та інших.

Уряд Скоропадського "відвернув народ від українства" — так писав славної пам'яті менепнат української культури Євген Чикаленко 1920 року.

Донцову були байдужі криваві муки українського народу під репресіями російських "карательів", що діяли під охороною німецького й австрійського війська. Проти цього режиму протестували українські політичні партії, представники професійних спілок, культурні установи. Але Д. Донцов стояв у Києві на чолі УТА (Українська Телеграфна Агенція), которая подавала інформації в дусі, вигідному для режиму Скоропадського.

У листопаді 1918 р. упала влада Скоропадського. Скоропадський проголосив, що завданням його уряду було відновити "велику Росію". Новий уряд УНРеспубліки не мав охоти карати тих українців, що були "коляборантами" режиму Скоропадського. Тому Донцова прийнято на службу в одну з дипломатичних місій Україн-

ської Народної Республіки, і він вийшов з України, що перебувала в огні, окрадена злими людьми.

В затишку, далеко від поля бою, Донцов міг студіювати нові диктаторські рухи, що одночасно повіялися в Італії та в Німеччині. Фашизм та націонал-соціалізм. В характеристах обох ватажків — Муссоліні й Гітлера — відкрив Донцов близькі, симпатичні йому риси, особливо як безоглядну демагогію, перекручування й фальшування фактів, погорду до інтересів народних мас, що мають бути тільки "матеріалом" для "геніяльних циніків" (слова Донцова).

Коли в кінці 1920 р. впала УНРеспубліка, то з Донцова вже був готовий "вождист", запеклий ворог народоправства, бо, мовляв, демократія — то зрівняння всіх на найнижчому щаблі, а нам потрібні "лутші люди", що вміють держати маси в послусі.

Для "доказу" та ілюстрації своєї нової "віри" знаходив Донцов потрібні йому цитати у авторів давніх і новочасних: від грецького комуніста Платона (5 вік до нашої ери) до теоретика тоталізму англійця Гоббса (17 вік), у сучасних йому французів Шарля Морраса, Моріса Барреса, російського реакціонера Константина Леонтьєва і подібних, що ідеалізували диктаторські режими з їх суспільною ієрархією.

На весні 1921 р. мав я доповідь для членів Спілки українських журналістів у Відні — я був тоді "свіжим емігрантом" з України. В дискусії взяли участь два колишні члени УСДРП: Петро Дятлов, котрий мене критикував з позицій комунізму, і Донцов, що робив мені закиди з позицій свого антидемократизму вождівського напрямку.

1921 р. Донцов видав у Львові книжку "Підстави нашої політики". В цій книжці він висловився прихильно про Польщу й Румунію. Польський уряд дозволив Донцову в'їзд до Львова. Тут Українська Видавнича Спілка доручила Донцову редакцію місячника "Літературно-Науковий Вістник". Керівники Спілки, певно, ще не знали тоді еволюції, яку пережив Донцов від соціал-демократизму через службу в австрійській пропаганді та в державі Скоропадського до захоплення "геніяльними циніками".

У той час у Польщі вже поширилася в пресі пропаганда фашизму та всякої диктатури, і Донцов не зостався позаду: в своїх статтях у "Літературно-Науковому Вістнику" він громив демократичний лад і прославляв диктаторські режими як бажані для добра українського народу. Коли Юзеф Пілсудський учинив бунт у Варшаві проти законного польського уряду 12 травня 1926 року і створив свій режим, відповідальний "перед Богом та історією", то Донцов написав захоплену статтю про диктатора Пілсудського під заголовком "Залізна рука". Минуло чотири роки, і та "залізна рука" Пілсудського учинила кривавий погром українцям 1930 року, при чому, поряд з людськими жертвами, знищено багато українських кооперативних і просвітніх установ та приватного майна.

Безоглядна пропаганда Донцова проти народоправства і хвала диктаторам викликала протести між членами Української Видавничої Спілки. То-

му вирішено припинити виплату субсидії Донцову на "Літ.-Наук. Вістник" 1930 року. Але Донцов метнувся до Варшави і знайшов інше джерело. Про це мені оповідав Андрій Лівицький у Німеччині 1946 р.: начальник "другого відділу" полковник Шефель дав кошти на видавання місячника "Вістник". Донцов мав той аргумент, що в Західній Україні ширилося радяноФільство, і він, Донцов, у своїй пресі вестиме боротьбу проти большевизму. Про джерело "Вістника" я писав у тижневику "Наше Життя", що виходив в Авгсбургу, Німеччина. Міг би Донцов спростувати те, що твердив А. Лівицький, або ж притягти до відповідальності його і редакцію за "наклеп". Але від Донцова не було ніякого відгуку ні тоді, ні пізніше.

У видавництві "Вістник" Донцов вів пропаганду за фашизм повною парою: для "політичної освіти" українців він друкував книжки — біографії всяких вождів — Гітлера, Муссоліні, навіть книжка про диктатора Португалії Салазара вийшла з редакції Донцова. Статті Йозефа Гебельса, Гітлерового міністра пропаганди, друкувалися в "Вістнику". Польського режиму, що гнобив українців, Донцов не зачіпав у своєму журналі: мав він поважну причину для своєї мовчанки про діяльність "залізної руки" на спині українського народу...

Донцов особливо завзявлі представити події української революції від 1917 року в світлі своєї "доктрини": мовляв, за поразку нашої боротьби за державність була винна демократія. Більше того, Донцов і руїну Української козацької держави, створеної повстанням Хмельницького 1648 року, приписує ідеям демократії...

Донцов не хотів бачити страшної географічної ситуації нашого народу в сусідстві Дикого Поля, відкіль протягом довгих століть приходили дики орди, руйнували господарство України і забирали людність у неволю. Відомо, що ще року 1769 кримські татари учинили наїзд на Лівобережну Україну і взяли людей у ясир. Міг би прочитати Донцов "Літопис Самовидця" (недавно перевиданий у Києві): там описано, як майже щороку приходила орда і брала людей наших у неволю. Євген Гребінка, сучасник Гоголя, писав, що діти на Полтавщині гралися, примовляючи:

"Комашки, комашки,
Ховайте подушки,
Татари йдуть!"

(Твори, т. III, стор. 170), р. 1957). Чи за татарські напади винувата "українська демократія"?

Донцов спробував дати "філософію української історії в книжці "Дух нашої давнини".

Автор тут зібрав множество цитат з різних авторів і джерел історичних (дійсних і легендарних) для доказу своєї "тези", що все зло для України пішло від демократії, котра перешкодила у нас створити панівну касту. Історичного знання Донцов у своїй книжці не показав, чуже йому було й розуміння суспільно-господарських проблем, котрі мають велику вагу в історії всіх народів. Він поставив собі завдання — створити "ле-

генду", значить — фальшивий образ нашого минулого.

Про провідну верству козацької держави, створеної революцією Б. Хмельницького, Донцов писав, що "стало це панство задемократичне", а через те настала руїна держави. В дійсності, козацьке старшинство ("значні") старалося забезпечити собі й своїм дітям владу в війську, землі з "підданими" селянами і всякі привілеї; навіть до царя московського іздили просити "грамот" на володіння маєтностями "опріч козаків", на дідичну власність, бо полковники й інші старшини мали від гетьмана землю за службу, "до ласки нашої військової". Чи ті, що били чолом цареві московському, щоб дав їм грамоти на землю, були "демократи", навіть завеликі демократи, як писав Донцов?

Хто хоч трохи знає джерела до історії України, пам'ятає, що в перші роки революції Хмельницького на Україні всі "писалися в козаки". "Так усе, що живе, піднялося в козацтво", — писав сучасник того руху, названий Самовидцем. Таким чином, уся нація стала озброєним народом. Однак цей процес до свободи й різності суспільної загальмували ті, що хотіли мати особливі права та привілеї, як каста, за термінологією Донцова. Тих членів цієї кasti—"значних", що просили у польського сойму, їх "нобілітувати" (дати права шляхти), і тих, що діставали від царя "грамоти" на землі, Донцов зачисляє до "демократів"... Чи може бути більша плутаниця в словах і поняттях? Саме від цих егоїстичних дуків, що забрали собі поля й луки, так що бідному козакові "ніде стати й коня попасті" (Дума козацька), пішла руїна, бо прагнуча вільності нація не хотіла вернутися до панських порядків, скасованих "шаблею козацькою". Дійшло до того, що покозачена українська людність покидала своє місто й села і оселялася на "окраїнах" Московського царства, де можна було жити на "слободах" і нести козацьку службу: то була Слобідська Україна з містами Харковом, Острогожськом, Валуйками, Охтиркою та іншими.

Не знати (чи не хотів знати) Донцов і того, як після смерті Б. Хмельницького новий гетьман Іван Виговський пішов на руку "значним" і дозволив вертатися в їхні колишні маєтності тим шляхтичам, що пристали до Війська Запорозького. Наприклад, Юрій Немирич, магнат український, що мав перед 1648 роком землі на Лівобережній Україні, пробував, з дозволу Виговського, взяти втрачену землю під свою управу. Цей факт та інші подібні викликали повстання козаків і покозаченого селянства проти уряду Виговського. В тих заворушеннях убито й прапорського шляхтича Боглевського, родича Виговського.

Само собою, ця "кастова політика" давала нараду Москві втрутатися до справ України: цар криводушно обіцяв свою прихильність як "чerni", так і "значним", але вимагав, щоб розсварені кляси українського суспільства слухали наказів Москви. Ще й за Коліївщини 1768 р. ширилася чутка між гайдамаками, що цариця Катерина

СПІВАЧКА ГАННА КОЛЕСНИК ПОКОРИЛА НАШІ СЕРЦЯ

(З українського культурного життя в Австралії)

Кажуть, що тринадцятка завжди віщує невдачу. Це твердження заперечив успіх концерту Ганни Колесник, що відбувся 13-го травня 1973-го року в Ессендоні, біля Мельборну. Це був тріумф українського вокального мистецтва, української пісні і самої співачки Ганни Михайлівни Колесник (меццо-сопрано). Коли зважити на кількість глядачів та їхнє захоплення, то такого концерту Український народний дім не знав протягом довгого часу свого існування. Цього разу сюди з'їхались любителі співу не лише з Мельборну та його передмістів, а й з далеких міст, як Джілонг, Балларат, Албубурі й Водонга, що лежать за 100, 150 і 250 кілометрів від Мельборну.

Ще до початку концерту всі квитки були продані, хоч додано було з сотню додаткових стільниців, щоб виповнити всю залю. По шостій годині зала й балькон були заповнені, і понад 800 глядачів почали оплескувати, чекаючи з нетерпінням небаченого світан-зілля.

Нарешті, завіса розсуватися, і ми бачимо на кону нашого відомого артиста й режисера, доброго конферансє Ярослава Гевка. Класичний репертуар першої частини програми концерту не дозволяє йому розсипати своїх жартів і дотепів, і він коротко говорить про значення рідної пісні в національному бутті нашого народу, а потім говорить про творців сьогоднішнього свята мистецтва: "Наша українська спільнота, — говорити він, — збільшилась ще на одну талановиту мистецьку родину, скріпивши тим самим наші мистецькі сили в Австралії". Далі кілька слів говорить про тих, що за хвилину творитимуть це мистецьке дійство — недавно солістку Київської опери та балету Ганну Колесник та її небожа, талановитого 15-річного піаніста-акомпаніатора Володимира Ратушного, який недавно на конкурсі до Консерваторії в Сіднеї здобув перше місце і стипендію.

хоче помагати їм в боротьбі проти панщини... Неуміння й неохота "значних" розв'язати соціальні питання на Україні після 1648 року було головною причиною руїни козацької держави. Це визнає й історик-монархіст В. Липинський. Але Донцов цього не розумів і в своїх писаннях твердив про "касти", "лицарський дух", "честь" "гордовитість" діячів цієї "касти". Шевченко, якого так рясно цитував Донцов, глибше зрозумів негарні риси представників тієї "касти", коли писав, що то були "раби, піdnіжки, грязь Москви, варшавське сміття"...

(Продовження в наступному числі)

Г. Колесник промовляє на прийнятті 21 травня ц. р. в Аделаїді.

І ось під бурхливі оплески 1700 людських долонь, ніби з якогось мистецького олімпу, байдорим кроком з'являється на кону наша очікувана співачка. Ваблячи глядачів своєю милою усмішкою і чарівним виглядом, вона відразу завойовує серця глядачів. Але такий гучний шквал оплесків, видно, її бентежить і глибоко зворушує, що аж її чарівні очі бліснули побільшеною "вологістю". Вона з напруженням чекаєтиши, потім обвівши оком затемнену залю, глянула на молоденької симпатичного акомпаніатора, і по залі, слідом за звуками мелодії, вже ліне італійською мовою спів арії "Піете Сігноре" О. Страделла та арія з відомої опери Верді "Трубадур", одної з тих, що принесла композиторові всесвітню славу. Потім перший відділ програми виповнюють твір німецького композитора Г. Генделя "Омбра Mai Фу", арія Насти з опери "Тарас Бульба" М. Лисенка, "Аве Марія" Баха-Гуно та "Пісня матері" Г. Майбороди.

Кожну річ авдиторія вкриває гучними оплесками. Кожна з них вимагає великої майстерності. Співачка ж виконує з таким чуттям, що

окремі драматичні верхи творів у її виконанні викликають глибоке зворушення в серцях глядачів. До того ж із слів співачки знаємо, що сумні чи трагічні змістом пісні чи арії — її улюблені твори, бо їй подобається передавати у співі сум і страждання народу.

Для нашого загалу друга частина програми була ще близькою до серця, бо це були переважно народні пісні та пісні літературного походження, близькі до народних. Це "Повій, вітре, на Україну", "Чом, чом не прийшов", "Не питай, чого в мене заплакані очі", "Безмежнє поле", "Минають дні", "Черевички", Дума про Нечая та "На що мені чорні брови". На "біс" співачка виконала арію Одарки з "Запорожця за Дунаєм", при чому вона зазначила, що це спеціально для жінок з нагоди дня матері.

Співачка знову схвилювана дружніми рясними оплесками, вона підходить до свого акомпаніатора Володі Ратушного, бере його правою рукою за його ліву, цілує і під ще бурхливіші оплески підносить обидві руки догори на знак подяки й успіху і кланяється до зворушеніх глядачів.

Радіочи разом з усіма успіхами нашої чарівної талановитої співачки, бачачи її схвилюване обличчя і зволожені очі, хотілося б сказати:

Ні, не в боях, і не в завзятім герці,
Впаду до ніг твоїх як раб краси,
За тих пісень чудові голоси,
Що й досі ще бринять у моїм серці.

Але підсумовуючи ввесь перебіг концерту, хочеться сказати і про головні позитиви нашої співачки, що так захопили слухача, перетворивши концерт на справжнє свято мистецтва. Найперше, це присмій, чистий і сильний голос з широким діапазоном, що захоплює слухача і тримає його в напрузі до самого кінця; що співачка уміє вкладти душу в кожну пісню чи арію і дати їй свою власну інтерпретацію, а тому навіть часом давня, всім відома пісня раптом набирає новогозвучання. Ганна Колесник, як драматична артистка, в деяких місцях доходить до трагічних вершин, але добре знає міру, має добрий самоконтроль. Свою слізину у зворушливих місцях уміє передати глядачеві, а це високе мистецтво майстерності і глибоке відчуття змісту. Пригадаймо хоч би славну Марію Заньковецьку, яка й на генеральних пробах уміла так зіграти свою трагічну роль, що навіть її партнери-мужчини мимоволі витирали слози з очей.

Закінчення концерту, чи вже фінал цього свята, супроводився численними вітаннями, подарунками, поцілунками, подяками і піднесенням низки чудових квітів. Згадаємо лише першого — Миколу Глуховеру, культрефера Союзу українських організацій, який був організатором цього концерту: він дякував співачці від СУОА та всіх присутніх за чарівний спів, а молодому піяністові за супровід. На окрему увагу заслуговує подяка австралійця д-ра Даніеля Кагана, керівника Асоціації віольончелістів Вікторії та співробітника Мельбурнської консерваторії, який сказав, що за 12 років своєї праці в Мельбурні він уперше чує

ІЗ ХРОНІКИ

СТАЛІНСЬКИЙ ДЕСПОТИЗМ У ДІЇ

Петро Шелест, Іван Дзюба, Іван Світличний, Олесь Бердник, Євген Сверстюк, В. Чорновіл, Святослав Караванський, Ніна Світлична, Ніна Стреката (Караванська), Ірина Стасів, Одарка Гусяк, Людмила Шереметєва, Катерина Зарицька, Стефанія Шабатура, Стефанія Гулик, Галина Дідик, Алла Горська, Зіновія Франко, Михайло Осадчий, Іван Гончар, Михайло Брайчевський, Віктор Іванисенко, Леонід Селезненко, Данило Шумук, Микола Холодний, Леонід Плющ, Ігор Калинець, Іван Гель, Зіновій Антонюк, Василь Стусь, Олекса Притика, Анатолій Лупиніс, Тарас Мельничук, Юрій Шухевич, Микола Плотницький, Антон Олійник, о. Василь Романюк, Іван Губка, Сергій Верес, Семен Корольчук, Григорій Кальош, Остап Пастух, Ігор Герета, Ярослав Геврич, Богдан Горинь, Микола Гринь, Панас Заливаха, Мирослава Зваричевська, Євгенія Кузнецова, Дмитро Іващенко, Олександр Мартиненко, Михайло Масютко, Ярослав Менкуш, Михайло Озерний, Іван Русин, Мефодій Чубатий, Анатолій Шевчук...

Це неповний перелік імен переслідуваних, арештованих, засуджених і репресованих діячів та шанувальників української культури в УРСР і в СРСР. Це імена борців за справедливість і додержання людських прав, уписаних і гарантованих республіканськими і союзною конституціями в "державі рад". І це імена подвижників мужнього гуманізму — людей добрих і щиріх, як і всіх людей, які прагнули добра і щастя для своїх народів.

Уже другий рік панує масовий сталінський терор на Україні, яким нечестиві, як про це призначався Й. Микита С. Хрущов у своїй доповіді на ХХ з'їзді КПРС, завершують незазершенні Сталінове "діло": напослідок знищити український народ. Бож чим ще іншим можна п'яснати "роботу" поганих поросят з нашим народом?!

Знаємо, що репресії й арешти не припиняються, але ніякі утиски не зможуть спинити природної сили пробудженого нашого народу. Українська культура торжествуватиме свою перемогу, бож історія вчить нас, що напочатку без силі в своїй боротьбі з сильним ворогом, кінець-кінцем стають переможцями.

такий чудовий голос. Одночасно він пообіцяв зробити все, щоб наша співачка мала концерт для австралійської публіки.

Із теплим щирим словом подяки виступила наша зірка Галина Мих. Колесник, почавши традиційними словами: "Дорогі брати і сестри" ... дякуючи, вона закликала до єдності і дружби, а також до підтримки нашого рідного мистецтва на цій землі.

ПЕРШИЙ З'ЇЗД УКРАЇНСЬКИХ ПИСЬМЕННИКІВ КАНАДИ

1-2-3 червня 1973 р. в Торонто

Це справді відрядне явище, важлива історична подія — Перший з'їзд українських письменників Канади. Вага цієї події полягає не тільки в тому, що фактично всі наші письменники в цій благословеній країні виступили, нарешті, "в одну громаду скуті", а і в тому, що Канадський Уряд явно і славно сприяв з'їздові морально і матеріально — в пляні і дусі нинішньої політики багатокультурності. Таке сприяння і заохочує наших письменників, і зобов'язує — а те й те добре: письменники візьмуться за своє діло ще краще. Коли перший з'їзд відбувся з видимим успіхом, то від другого можна — будьмо оптимістами! — сподіватись значних зрушень і, як тепер там кажуть, творчих звершень: на той другий з'їзд принесуть наші письменники томики і збірки нових творів. Хоч такого клича ми на з'їзді не чули, але він міг би прозвучати — так само, як свого часу (в Харкові) заклик Остапа Вишні: "Томики, товариши, томики!"

Порядок денний з'їзду був оголошений майже в усій нашій пресі, інформативні нотатки про перебіг з'їзду також були вже подані (напр., в "Українському голосі" за 20 червня ц.р., у "Новому шляху" за 30 червня), дещо з промов на з'їзді вже повнотою надруковане (напр., промова голови Об'єднання Українських письменників Канади "СЛОВО" на відкритті з'їзду Юрія Стефаника в "Свободі" за 9 червня та в "Новому шляху" за 30 червня ц.р.), решта буде опублікована в пресі скоро, а згодом, може, буде виданий повний збірник того, що на з'їзді говорилося.

Як повідомляли вже інші звітодавці, Перший з'їзд письменників Канади "проходив під гаслом протесту проти переслідувань української мови й культури на Україні та проти арештів її чоловічих представників — письменників, мистців і діячів української культури" ("Новий шлях", 30 червня ц.р.). У своєму слові на відкритті з'їзду Юрій Стефаник, як голова Об'єднання, сказав:

"Те, що ми досі зробили в цьому напрямі (в справі оборони переслідуваних культурних діячів на Україні) — анемічне, слабе, недостатнє. Проте ми мусимо не тільки кричати, ми мусимо виконати бажання одного з геройчних поетів-діячів українського резистансу Валентина Мороза та створити в Канаді і США український резерват, щоб навіки втримати при житті українську мову і культуру... Бо не тільки гикові журніalistи заслуговують на те, щоб їх врятувати. І саме цю проблему я вважаю центральною проблемою нашого з'їзду."

З першою доповіддю на з'їзді виступив професор Гр. Ол. Костюк, голова світового Об'єднання українських письменників (Нью-Йорк) на тему — "Доба і письменник", що буде надрукована в нашому журналі. Доповідач, посилаючись на висловлювання Євгена Сверстюка, Олександра Солженицина, Перл Бак, Альбера Камю та ін..

указав на основні недуги нашої доби та на завдання і ролю письменників.

На окрему увагу заслуговує те, що в з'їзді брали участь представники молодих і наймолодших українських письменників (поетів) Канади. Панна Ірина Макарик виступала і з доповіддю ("Інтеграція без втрати субстанції"), і з читанням своїх творів. Праця з молодими й наймолодшими — це одне з головних завдань письменницького об'єднання — не тільки в Канаді. На Другому з'їзді повинно бути щонайменше вдесятеро більше таких молодих і наймолодших.

Правильно і мудро зробили організатори, залучивши до участі в своєму з'їзді наших друзів не-українців, як професор Ватсон Кіркконнелл, д-р С. Дж. Ейнен, д-р Джеймс Дж. МекГрегор (Едмонтон). Перші два виступали з доповідями на ранковій сесії в суботу, 2-го червня (д-р Ейнен говорив про навчання французької мови в англійській Канаді, а проф. Кіркконнелл про українських авторів під канадським небом), а д-р МекГрегор говорив під час бенкету — і як же приемно було чути його мудрі слова про участь українців у будуванні великої Канади і збагачення її українським культурним вкладом, про велику працю промовця у збиранні матеріалів про українських поселенців та про його шире бажання всіляко помогати нашим людям у Канаді, щоб вони почували себе рівними і рівноправними співтворцями матеріальних і культурних скарбів Канади. Такі мудрі канадці і наші ширі приятелі багато добра зробили для Канади й для нас, а ще більше зроблять, коли ми зуміємо цінити своїх прихильників і друзів.

Про всі доповіді не маємо наміру згадувати, але загалом скажемо: на з'їзді письменників могли і повинні були помітніше переважати доповіді на літературні теми, про специфіку творчості наших письменників в Канаді, про літературну критику (на цю тему — жодної доповіді). Це має бути враховане в наступному з'їзді.

Якось так сталося, що доповідачка, дуже симпатична поетеса Олександра Черненко, чомусь називала непорозумінням деякі критичні завважання по її доповіді ("Українська література в канадській славістці"). Це, мабуть, зумовлене було її поетичним темпераментом, бо ж дуже скоро ми з нею дійшли, здається, до порозуміння. Річ у тім, що вона обмежилася у своїй доповіді переліком публікацій на теми з української літератури — виключно англомовних. Її звернули увагу, що вона згадала чимало дрібних публікацій, не вказавши на значну кількість важливіших — також англомовних; ще з більшим притиском підкреслили промовці в дебатах, що поза університетами і не заходами асоціації славістів також видано в Канаді або кинено на канадський ринок — капітальні українські літературні видання, що сто-

крат переважають рівнем і значенням видання університетів та асоціацій славістів — переважно українською мовою: праці Митрополита Іларіона, томи Уласа Самчука, Дмитра Чижевського, книжки Григорія Костюка, "Зруб і парости" Юрія Лавріненка, літературні есеї та наукові розвідки великого нашого вченого Юрія Шереха-Шевельєва та ін. Чи ж не дивно, що доповідачка згадала маленьку нотатку Ю. Шереха, написану годиться ради про компілятивну велику книгу (англомовну) Юрія Луцького ("Літ. політика..."), а промовчала Шерехову капітальну річ "Не для дітей"? Невже тільки тому, що та книга ("Не для дітей") видана українською мовою? Чи, може, канадські славісти не втнуть по українському читати таких видань? Тоді — дуже жаль, хоч нам відомо, що кращі викладачі (професори) української літератури в канадських університетах таки вчаться розуму з тієї Шерехової книги...

Крен у сторону англомовних видань про українську літературу в Канаді криє в собі велику небезпеку: занедбання української мови, яка й так викладається в деяких канадських університетах неповажно, ніби між іншим, а замість літературної мови теж професори нав'язують студентам воляпюк та вчать азбучних істин з лінгвістики. А ми ж відбуваємо з'їзд під гаслом рятування української мови!... А канадський уряд словом і ділом помагає нам плакати нашу культуру і мову, а не тільки те вважає культурним і науковим, що тут видається англійською чи французькою мовою (хоч так і досі думають деякі професори).

Говорили речі до речі й цілком актуальні Іван Боднарчук ("До проблем української літератури для дітей"), д-р М. Лупул ("Збереження української мови й культури"), Яр Славутич ("75-річчя української поезії в Канаді"). Щоправда, Яр Славутич в одному місці своєї доброї доповіді (про Бориса Олександрова) трохи передав куті маку. Але ми певні, що Олександров із Свиридом Ломачкою в боргу не лишиться — і буде потім все "окей".

Слід віддати належне українській культурній публіці (Торонто й околиці): вона масово прибула на прилюдний вечір українських письменників, які читали свої твори. Те саме — і щодо бенкету, хоч на бенкети нас і так завжди стати. Концертну ж частину бенкету скрасила своїм чудовим голосом і виконанням Раїса Садова. Без неї бенкет був би убогий.

Наше побажання на майбутнє: більше ініціативи на з'їздах письменників — у руки письменників, справжніх літераторів!

Д. КИСЛИЦЯ

НЕ ЗАБУДЬТЕ
ВІДНОВИТИ
ПЕРЕДПЛАТУ
СВОЄЧАСНО!

Резолюція З'їзду Об'єднання Українських Письменників у Канаді "Слово"

що відбувся 1-3 червня 1973 р. в Торонто, Онт.

Ми, українські письменники Канади, зібрані на своєму з'їзді в Торонто 1, 2 і 3 червня 1973 року, глибоко затривожені подіями мовно-культурної русифікації, яка тепер пляново, насильницькими засобами проводиться окупаційною владою Москви в Україні та інших республіках-колоніях Радянського Союзу.

Ми категорично протестуємо проти цієї політики Москви і обурені тими масовими репресіями, що їх там застосовують проти українських патріотів, які ставлять спротив народовбивчим заходам московської окупаційної влади.

У той час, коли всі поневолені народи світу, до найменших мовно-етнічних груп, визволяються від своїх поневолювачів і здобувають свої суверенно-політичні права, народ України й далі перебуває в стані найвиразнішого, класичного, колоніального безправ'я, дарма що це суперечить конституції навіть тих державних форм, у яких український народ перебуває. Цей стан ще виразніше суперечить статутові Організації Об'єднаних Націй, членом якої є СРСР.

У зв'язку з цим ми звертаємося до вільних народів світу, до іх суверенних урядів, до діячів політики й культури, до наших колег-письменників і взагалі до всіх людей, які розуміють важу і значення свободи людини, свободи народів, миру в світі, порядку та справедливості в ньому, щоб вони приєдналися до цього нашого протесту в ім'я основних засад та ідеалів, якими керується сучасне цивілізоване людство. Стверджуємо, що кривди, які робляться українському народові, це кривди супроти гідності людини, це зневага нашої цивілізації, це загроза для миру і порядку в світі.

Ми віримо, що правда і справедливість переможуть! Ми віримо в грядучу незалежність і державну сувереність українського народу, хоч який би спротив цьому не ставили тепер її поневолювачі!

Президія З'їзду Об'єднання Українських
Письменників у Канаді "Слово"

Улас САМЧУК, голова Ольга МАК, секретар

МИКОЛА ХВИЛЬОВИЙ

(До 40-річчя загибелі. Жмут спогадів і рефлексій)

Десь у середині 20-их років я вчителював у селі Іванківцях Проскурівського району (західне Поділля, нині Хмельницька обл.). У цім селі до революції була т. зв. двокласова школа, що давала неповну середню освіту; за доби УНРеспубліки це була вищепочаткова школа, а за влади Советів — Іванківська Семирічна Трудшкола. Я був вельми рад, що дістався на вчительську посаду саме сюди, бо тут були більш-менш нормальні шкільні приміщення, а не імпровізовані — в кол. панських та церковних будинках, як майже в усіх інших семирічках району.

Викладаючи в старшому концентрі (5, 6, 7 класи) українську мову й літературу, я в шкільній бібліотеці натрапив на декляматор (здається, мав назву "До перемоги"), а в ньому на поезію Мик. Хвильового "Молотки". Вона мені так сподобалась, що я першу строфу пам'ятаю й досі:

"Витанцювати, сміються
Дзвінко, чітко молотки
Про весілля революцій —
Цоки, цоки чобітки!"

Невдовзі мало бути шкільне свято — закінчення якоїсь там чверти навчального року. Отож я, прочитавши в 7 класі "Молотки", попросив зголоситися охочих вивчити цю поезію напам'ять, щоб на святі продеклямувати. На мое здивування — всі двадцять два учні підняли вгору руки: всі зголосувались.

— Гаразд! — заспокоїв я клясу, — наступного тижня я вас усіх вислухаю і виберу двох (одного як заступника — на всякий випадок).

— Достаньте нам ще щось цього Хвильового! — з сяючими очима просили учні.

Років п'ять чи шість пізніше я вже жив у Києві і викладав українську мову й літературу в ФЗН*) при заводі "Більшовик" на Шулявці. Це ФЗН було "на 7-річній базі", тобто тут навчалися учні, які вже скінчили 7 клас трудової школи (означення трудовий, робітничо-селянський тулили тоді скрізь). І ось довелося мені, ілюструючи творами письменників добу громадянської війни на Україні (так звучала тема в навчальному пляні), прочитати оповідання "Мати" Хвильового. Читати в класі потрібно було задля того, що в нашому розпорядженні був лише один примірник книжки.

Читачі напевно пригадують собі уступ, де мова про те, як один з двох синів, між собою смертельно розсварених на політичному ґрунті, вбиває під час сну свою матір, бувши певний, що вбиває брата-ворога. (Бо мати зумисне лягає не на своє ліжко, жертвуючи собою заради сина). Неможливо без хвилювання читати це місце. Та

як же я здивувався, коли, одірвавшись на мить від тексту, побачив в очах учнів слози — і то не тільки у дівчат! Та ще й наступного дня дехто не міг заспокоїтися й підходив до мене, питуючи: невже це можливо — щоб мати аж сама себе підклала під сокиру?!

Така незвичайна чулість спонукала мене ближче придивитися до цих учнів, бо й до того їх поведінка була трохи відмінна від поведінки більшості кляси. Виявилось, що вони — не родовиті кияни, а діти "провінції" — переважно збігців із сіл, в наслідок запровадження т. зв. суцільної колективізації. Були, щоправда, серед них і двоє (брать і сестра) з жидівської родини дрібних крамарів у якомусь містечку на Волині. Ці двоє товарищували з селянськими дітьми і розмовляли по-українському без акценту.

Настав 1933 рік. Я вже був не "стационарним" студентом КІПО*), а екстерністом, бо — позбавлений як "чужак" стипендії — мусів учителювати. Проте, коли не був зайнятий у школі, спішив до КІПО на лекції.

У тім часі на мовно-літературному факультеті був гурток студентів, що їх факультетська стінгазета "За комкадри" (тобто: комуністичні кадри — А. Ю.) охристила "чужаками", бо вони не були комсомольцями, не відвідували скликуваних Профкомом засідань та зібрань і взагалі уникали т. зв. "громадських навантажень". Може частина цих "чужаків" справді творила якесь законспіроване антирадянське "ядро" (як про це "по секрету" мені казали), а може й ні, — цього не скажу, бо я не був утасманичений. Але всі "чужаки" захоплювались "ваплітнями" (хоч самої ВАПЛІТЕ вже тоді не існувало) і особливо М. Хвильовим. І коли стало відомо, що він застрілився, "чужаки" посмутніли. Я досі пам'ятаю почуту тоді в їх гуртку таку фразу: "Нема вже нашого кучеряво-чупринного сміливця. Нема кому промінювати в "темну малоросійську ніч"!...

Одних лише десять років М. Хвильовий діяв в Україні як український письменник і публіцист. Але це була діяльність високої напруги, це було буйння сил талановитого письменника і мужнього та гранично щирого публіциста. Щодо цього останнього — щирости, то варто навести свідчення одного з найбільш завзятих і послідовних противників М. Хвильового — еміграційного публіциста В. Наддніпрянця (псевдо). Ось що він

*) ФЗН — школа фабрично-заводського навчання.

*) Київський Інститут Професійної Освіти — кол. Університет св. Володимира.

пише в своїй брошурі "Українські націонал-комуністи..." (видано в Мюнхені, Зах. Німеччина, 1956 р.):

"..Як людина, Хвильовий мав одну надзвичайну рису характеру, якої бракує багатьом людям, особливо тим самим гльорифікаторам. Він був надзвичайно щирим і не переносив фальшу. Дворушництва в його натурі не було. Його внутрішній світ був повний суперечностей і хаосу. Він часто сам заперечував свої власні думки, шукав виходу з своїх внутрішніх конфліктів у самозаперечливих крайностях, але в ту хвилину, коли він про щось говорив або писав, він у те вірив. Таким його характеризують і вороги, і друзі, з числа тих, що його добре знали".

У нашій книзі "Літературний твір і його автор" (Буенос-Айрес, 1954) про белетристичну творчість М. Хвильового розділ з двох статей: "Українське місто і Хвильовий" та "Чи і як негус Т. Шевченка М. Хвильовий у "Вальдшнепах"? Щоб не повторятися, ми тут зупинимось лише на його публіцистиці, тим паче що саме вона, публіцистика, справила таке незвичайне враження в громаді своєю щирістю й актуальністю. Кинені Хвильовим гасла: "Геть від Москви!", "Москва — центр всефедерального міщанства", "Орієнтація на психологічну Европу", "Дайош пролетарят!" — це був справжній іскрометний феерверк, нестримно припадній українській людині, бо підносив її у власних очах; де був разочайний удар по "хохлаччині" — психічному струмові меншевартисти, впоєному українській людині за 250 років московського "старшування".

Зокрема гасло "Дайош пролетарят" було мовою справжнього провидці, вдаряло "в корінь" нашої національної аномалії. Бо якщо українська нація не мала своєї національної буржуазії, то це ще було "пів лиха" в позвах з червоною Москвою. Але не мавши ще й національного робітництва, *ми не могли мати в своему посіданні міста*, а це вже одне прирікало на невдачу наш змаг за власну державність.

У поета (він же й повістяр, і драматург) Івана Дніпровського є невеличка поезія "Плугатарі", яка починається рядком: "Лежать в степах плугатарі", а кінчаеться так:

"Поганий жереб вас зустрів,
Бо не було пролетарів".

Ів. Дніпровський був син українського села і хоч пізніше вступив до комуністичної партії і написав поему "Донбас", проте його *плугатарі* напевно не боролися за "любімую" Москву, а таки за вільну Україну під національним пропором (як і сам І. Дніпровський перед своєю "партизацією"). Напевно й Ів. Дніпровського — так само як і Вол. Сосюру, як і М. Хвильового — глибоко непокоїла та обставина, що міста на Україні вже й після революції, в двадцятих роках не були українськими. У згаданій вище статті "Українське місто і Хвильовий" ми писали про те, що єдиною втіхою письменника було "бачити десятки тисяч робітничо-селянської молоді, що прийшла з фабрик та сіл і наповнювала середній

МІКРОБІОЛОГИ СВІТУ В ОБОРОНІ НІНИ КАРАВАНСЬКОЇ

Члени Американської асоціації мікробіологів внесли до ОН петицію в обороні Ніни Караванської (Строкатої). Представники Асоціації — д-р Андрій Зварун і д-р Юрій Карпинський вручили петицію Комісії людських прав ОН, відвідати будинок бюра агентств АП, ЮПІ, Ройтера, газет Нью-Йорку, Вашингтону і Джош Кронікл. Вони не тільки інформували про події на Україні і трагічну долю Ніни Строкатої, але і вручили в кожному бюро памфлети "Ніна Строката", "Суди на Україні — 1972" і копію петиції, що була передана Міжнародній комісії юристів, американській делегації до ОН, Міжнародній амністії в Лондоні і Нью-Йорку з спеціальним пресовим повідомленням представникам світової преси у Вашингтоні.

* * *

Світова організація боротьби за свободу, очолювана проф. А. Є. Гарсія з Буенос Айресу (Аргентіна) і д-ром Денисом Квітковським з Детройту (США) та Міжнародна Комісія юристів домагаються від уряду СРСР вияснення в справі порушень конституції, пов'язаних із арештами на Україні.

"Міжнародна комісія юристів — говориться в листі генерального секретаря Комісії юристів Ніла МекДермота до міністра юстиції СРСР Володимира І. Теребілова — стурбована збільшенням скарг із СРСР про арешти інтелігенції, письменників та інших людей, які обороняють права української республіки.

Нам тяжко зрозуміти, — говориться далі в листі — правну основу будь-якого закиду за обстоювання незалежності будь-якої союзної республіки СРСР на тлі 17-го параграфу Конституції СРСР, в якому читаємо: "Право на вихід з СРСР забезпечується за кожною союзною республікою..."

Міжнародна комісія юристів — це авторитетна, компетентна і незалежна організація, а її завдання займатися питанням міжнародного права і прав людини. До Комісії належать 36 найвідоміших юристів з різних країн світу.

вищі школи — технікуми й інститути, наповнювали театри й українські видавництва. Вони мали згодом змінити геть обличчя наших міст, в тім числі й "столицю, що на Лопані" (тобто Харків, який до 1934 р. був урядовою столицею УРСР), надавши їм справді українське обличчя. Це місто майбутнього бачив Хвильовий у своїй пророчій візії і любив його. Таке місто мусіло б бути і таки було б підйомою і духовим осередком української державності — не маріонеткової, як тепер, а справжньої — тієї, що окрилює дух і захоплює горизонти.

НАЙНОВІШІ ВИДАННЯ

(З анотаціями)

Русалка Дністрова (фотокопія з видання 1937). Вступна стаття О. І. Білецького. Київ, "Дніпро", 1972. 31+XX+135 стор. Тираж 25.000.

"Русалка Дністрова" — це твір пionерів національного відродження Західної України: Маркіяна Шашкевича, Якова Головацького, Івана Вагилевича. Книжка складається з передмови, яку можна вважати за своєрідний маніфест відродження української літератури в Галичині. Опісля йдуть публікації народних пісень, а передмову до них написав І. Вагилевич. Наступний розділ — "Складання", тут уміщені оригінальні твори М. Шашкевича, Я. Головацького, І. Вагилевича. Далі йдуть переклади сербських народних пісень із збірки Вука Караджіча та уривки з чеського "Краледворського рукопису". Останній розділ — "Старина"; крім вступної нотатки, розділ складається з трьох пісень, добутих із старовинного рукопису грамоти старости Зоудечовського початку XV ст., з короткого опису слов'янських і "руських" рукописів, що знаходилися у Львові в бібліотеці монастиря св. Василія Великого, і з невеликої рецензії на видання І. Лозовінського "Руське весілля".

Шреер-Ткаченко Онісія. Григорій Сковорода — музикант. Київ, "Музична Україна", 1972. 94 стор. Тираж 7.000.

Роля Г. Сковороди в історії української музики ще й досі мало досліджена. З біографії Сковороди знаємо, що музика була нерозлучною супутницею його життя, з нею пов'язані всі етапи його творчості. Із записів про життя Сковороди М. Ковалинського і І. Срезневського знаємо, що Сковорода творив духовні концерти, складав до псальм музику, сам творив пісні, духовні канти і грав на скрипку, флейтравер, бандуру і гуслі. Слава про Сковороду розходилася по Україні скоро, бо мандрівні українські співці-бандуристи підхоплювали його вірші й духовні канти і розспіували їх по дорогах, називаючи їх "псалмами".

Найпопулярніша частина його творчості — канти, псалми та пісні — не були надруковані за життя автора. В освічені кола вони проникали дуже рідко. Слухав їх, знав і співав простий народ — наші селяни, міщани, козаки, чумаки, бурлаки. І як то буває в усних переспівах, змінялися, і так постали різні варіанти. Музично-пісенна творчість Сковороди пов'язана з його філософсько-естетичною системою, була невід'ємною частиною його життя і діяльності.

Сковорода Григорій. Байки Харківські. Афоризми. Харків, "Пралор", 1972. 131 стор. Передмова Н. О. Батюк. Тираж 50.000.

Протягом 1769-1774 рр. Сковорода написав 30 байок. Першу байку написав віршем 1760 р., опісля писав прозою. Зразком цього жанру була для нього класична грецька та римська байка, а передусім творчість Езопа. На байках виразно позначився вплив народної усної словесності, зокрема влучних прислів'їв та приказок.

Цікаві пояснення є у розділі "Пояснення до тексту": "Басни Харківські" Г. Сковороди" уперше були опубліковані 1837 р. в Москві. Сучасною українською мовою вони побачили світ 1946 р. в окремому виданні за ред. П. Тичини. Переклад творів здійснив Ф. Бурлака... В основу цього видання й покладено цей переклад. Зміни й доповнення робилося з метою його вдосконалення, а також для максимального наближення перекладу до авторського тексту. У нашому виданні повніше подається "Сила", в якій автор розкриває морально-філософський зміст байки. В окремих випадках вона скорочується, або й зовсім випускається. Потребу таких скорочень пояснив проф. С. Х. Чавдаров у передмові до видання за редакцією П. Тичини: "Сковорода, ідучи за традиціями Київської Академії і взагалі наслідуючи старі літературні звичаї, іноді підкреслював свої моральні положення біблійними висловами. Зрозумілі для XVIII століття ці екскурсии до біблії зовсім непотрібні для сучасного читача. Його повинні цікавити ті зерна істини, що їх висловлює славетний український філософ та письменник, а не ті застарілі реторичні засоби, до яких він вдається. Тому біблійні елементи при перекладі скорочено без усякої шкоди для справи..." А все таки — краще б Сава Христорович цього не робив, не скорочував (з примусу?).

Махновець Леонід. Григорій Сковорода. Біографія. Київ, "Наукова думка", 1972. 255 стор. Тираж 25.000.

Це спроба викласти біографію Сковороди з критичною перевіркою всього найголовнішого, що було сказане досі про його життя. Більша частина книги написана на основі невідомих досі архівних матеріалів або матеріалів маловідомих, на основі аналізу автографів Сковороди, що майже всі були доступні авторові. У книжці вперше (повністю або уривками) публікується низка архівних документів.

Сковорода Григорій. Літературні твори. Вступна стаття Б. А. Деркача. Київ, "Наукова думка", 1972. 436 стор. Тираж 45.000.

Вірші Сковороди, завдяки їхньому тематичному багатству, пошукам оригінальної форми, тяжінню до народнопісенної поезії, афористичності і емоційності, елементам силабо-тонічного вірша тощо, завдали удару традиційній скольястичній

поетиці, відкривали перспективи для розвитку нової української поезії.

Байки Сковороди — явище безперечно оригінальне і своєрідне в українському письменстві. Вони не тільки завершили давній період у розвитку жанру байки, але й були кроком уперед. Тому що Сковорода вивів байку на шлях самостійного розвитку, виділивши її зі складу риторичних творів, несли в собі елементи нового, що могли бути підхоплені наступними байкарями.

У спадщині Сковороди маємо і притчі. Притчу часто ототожнюють з байкою, але притча фактично є поширеним різновидом байки, тільки висновки, мораль не виділяються в ній окремо, а випливають безпосередньо із самого викладу. У притчах Сковороди знаходимо глибокі гуманістичні тенденції, життєві спосостереження, багато засобів образного бачення світу тощо, а це робило їх попередником мистецької прози в новій українській літературі.

Літературна спадщина письменника Сковороди належить до важливих надбань української культури минулого. Творчо використавши досягнення попередників, Сковорода одним з перших в українській літературі того періоду дав зразки філософської і пейзажної лірики, вивів байку на шлях самостійного розвитку, наповнив свої твори глибоким ідейним змістом. Це дозволило йому стати предтечею нової української літератури. Позитивні впливи Сковороди помітно відчутні у творчості І. Котляревського, П. Гулака-Артемовського, Г. Квітки-Основ'яненка та інших письменників наступного покоління.

Можна ще зупинитися на мові Сковороди. У зустрічі з народом письменник користувався розмовою українською мовою. Мистецькі і філософські твори Сковороди написані традиційною книжною мовою, що становила суміш старослов'янської, української і російської мов з елементами власного словотворення письменника з головного змішування морфем українських і російських слів. Широко вживав Сковорода також латинську і грецьку лексику, головно з галузей філософської і богословської. Важливо зазначити при цьому, що у всьому мовному стилі Сковороди виразно відчутні значні елементи української народної мови, а часом ця мова навіть переважає.

В книжці вміщено: "Сад Божественных пісней", "Басни Харьковская", з інших творів — Пісня (О жизнь беспечна!), До Петра Герардія, Фабула, Епіграмма, Міт про Тацтала, Що таке доброчинство?, На день народження Ісуса На день народження білгородського єпископа. Фабула, Похвала астрономії, Образи з 2-ої книги "Енеїди" Вергіля, "Все лише морщиш...", Про свободу, У горі певну втіху приносять слези, На день народження Василя Томари — хлопчика 12 років, Разговор о премудрости, Про святу гечерю, або про вічність, Про примарну втіху, Фабуля де Гедо ет Люпо тібіціне. Басня Есопова. Ола. Філологічні виписки. Сон, П. Теренції Комелія, кве вокатур Адельфі, Разговор пяти путников о истинном щасті в жизни, Разговор, называемый

ВІСТІ З УКРАЇНИ

МОВА

6-го квітня київська "Літературна Україна" надрукувала такий "голос" журналіста І. Корнюшенка:

"Протягом останніх років точилися розмови про видання повного тлумачного словника української мови.

I ось нарешті наприкінці 1970 р. у видавництві "Наукова думка" вийшов довгожданий перший том словника, підготований Інститутом мовознавства імені О. О. Потебні АН УРСР.

— Ну, тепер швидко піде справа, — раділи читачі.

Та вони глибоко помилилися. Друга книжка вийшла в світ 1971 року, третя — 1972.

— Ну що ж, важко починати... — заспокоювали себе шанувальники слова.

Але головний редактор головної редакції суспільно-політичної літератури видавництва "Наукова думка" Л. Довгань в інтерв'ю, опублікованому 1 березня 1973 року в газеті "Друг читача", дав усім зрозуміти, що сподівання швидше отримати повне видання цього фундаментального словника марні. Він підкреслив, що четвертий том "запропонуємо" (?) цього року, п'ятий — наступного, а шостий — аж 1975-го.

За таких темпів повне видання тлумачного словника має закінчитись десь аж 1979 року. Може статись, що дехто з передплатників, одержавши перший том, так і не побачить останнього...

В чому ж річ? Адже досвід випуску подібних видань маємо. Сімнадцять томів Української Раціональної Енциклопедії, наприклад, вийшли за п'ять років (1960-1964). То це ж сімнадцять томів, до того ж багатоілюстрованого видання!

Слід би було, на нашу думку, і краще вивчити потребу в цьому словникові. Тоді б і тираж був не 30 тисяч, а значно більший".

алфавит, или Букварь мира, Брань архистратига Михайла со Сатаною о сем: легко быть благим, Благородный Еродий, Убогий жайворонок.

Закінчується епістолярною частиною. Листи до М. І. Ковалинського, Я. І. Правицького, Гервасія Якубовича, Ф. П. Жебокрицького, Іова Базилевича, Василя Максимовича, Я. І. Долганського, Артема Дорофеєвича.

"Інші твори" — писані часто латинською мовою, а побіч є переклад.

До цього видання увійшли вибрані твори Сковороди переважно літературного характеру. Тексти творів подаються за академічним виданням 1961 р. (Твори в двох томах), крім "Сну", що друкується за автографом, оскільки у зазначеному виданні він поданий із багатьма помилками.

БОРИС ГРІНВАЛЬДТ – АКТОР, ВОЯК, ПОЕТ

(З оповідань чоловіка та спогадів)

Борис Грінвальдт народився 20 червня 1895 р. в Києві в родині барона Кройслінга фон Грінвальдта — нащадка шведського лицарського роду, який залишився на Україні після програної війни Карла XII і гетьмана І. Мазепи проти Петра І. Мати Б. Г. була українка давнього козацького роду; в паперах її було зазначено: "Козачка Сосницького повіту на Чернігівщині". Про це завжди з великим пістетом згадував Небіжчик.

Малим хлопцем, буваючи в селі, відписаному йому в заповіті тіткою (з цікавою старовинною назвою Глібово-Козаровичі, на Київщині). Борис приятелював з селянськими хлопцями. Ще тоді він близько пізнав народній побут, звичаї, обряди, народні танці та пісні, використовуючи це пізніше в своїй театральній праці. Мав прийманого брата Макара (селянського сироту, усиновленого родиною), мав мамку-годувальницю (бо в його рідної матері не вистачало молока) — українську селянку і няньку Марину, яка співала йому багато пісень та оповідала народні казки. Все це говорить, до якої міри Б. Грінвальдт був сином українського чорнозему.

В домі Б. Г. збиралася театральна та музична еліта Києва: слухали музику, говорили про концерти та вистави. Малий Борис часто бував у театрі, до якого мав особливе замілування, робив удума потім декорації до бачених п'єс, тонко підмічав гру різних виконавців і деколи робив влучні завважання, дивуючи дорослих.

Б. Г. закінчив у Києві спеціальну гімназію для родовитих дітей і дістав за успіхи золоту медалью. Потім два роки студіював медичні науки в університеті св. Володимира. Але з вибухом 1-ої світової війни покидає ун-т і за традицією батьків, де перший син мусів бути вояком, вступає до кавалерійської школи, а звідти на фронт. Тут Б. Г. виявляє надзвичайну вояцьку відвагу і його нагороджують срібним Георгіївським хрестом з кокардою.

Після вибуху революції та з початком українізації військових частин Б. Г. негайно береться за організацію їх і відтоді стає лицарем-воїном за свою Вітчизну-Україну.

Під час перерви фронтових боїв (за гетьманщини) Б. Г. встигає закінчити Музично-драматичний Інститут ім. М. Лисенка, і його запрошує в свою трупу славетний М. Садовський, якого Б. Г. знав ще з малку. Треба сказати, що крім акторського хисту, Б. Г. мав ще виняткової краси голос — баритон, а також віртуозно танцював. Проте почуття святого обов'язку боронити Батьківщину (на яку знову навалилась червона Москва) перемогло і Б. Г. вернувся на фронт і до кінця бореться в рядах рідного війська, маючи під свою командою сотню особливого призначення. Ця сотня виконувала розвідчі рейди — особливо небезпечні доручення.

Б. Г. завжди з великою любов'ю і пошаною говорив про Симона Петлюру, був дисциплінованим вояком і командиром-патріотом, був нагороджений Залізним Хрестом.

Не судилося Українській армії встояти проти переважаючих сил ворога. А тут іще Польща поспішила замиритися з нашим ворогом коштом України — і довелося нашим воякам, а в тому Борисові Грінвальдтові, піти за дроти в табори Каліш-Щипійорно. Тут молоді козаки й старшини швидко взялися до праці в гуртках самоосвіти і самодіяльності. Крім різного роду освітніх лекцій, ініціативна група в складі Є. Маланюка, Ю. Драгана, М. Гриви, Б. Грінвальдта і М. Чирського створила таборове видавництво, а при цьому літературний журнал "Веселка", в якому всі названі були головними співробітниками й редакторами. У цьому ж вид-ві ("Веселка") вийшла перша збірка поезій Б. Г.-та "Гами". На жаль, у дальшій життєвій дорозі автор свій примірник збірки загубив, чим був дуже засмучений.

Тут же в таборі організується театральне т-во "Запорожці" (від назви Запорізька дивізія), в якому Б. Г. бере найдіяльнішу участь як режисер.

Після розформування таборів Б. Г. хапається за будь-яку роботу. Так він їде рубати ліс до Августова. Звідси невдовзі його забирають колеги-актори, яким пощастило організувати театр. Дамо слово самому Грінвальдтові. Ось що пише він у листі до редактора журналу "Музичні вісті" пані Ол. Костюк (вона збирала матеріали про українських мистців) про театр, куди його запросили:

"...це був театр Дори Олександровни Руденко (надзвичайно талановита актриса, а ще талановитіший режисер), де я й працював аж до переїзду в Німеччину. В театрі Д. Руденко декілька останніх років (я) пробув гол. мистец. керівником. Режисерами були: Сіятовський, Гуренко (мій улюбленій вчитель), Левитський Дмитро (син Федора Левитського), Комаровський, брати Мандзенки, сама Дора Руденко. Відзначу ще дуже талановитого диригента Пекарського, який багато речей давав у своїй обробці (він же й добрий артист-співак).

Засяг діяльності театру: Волинь, Холмщина, Підляшшя, Білорусь, Полісся. В Галичину мене не пустили, як "неблагонадійного". Мене туди кликав М. Бенцаль, мій "ідол". Він спеціально їздив у Варшаву до міністерства культури просити за мене.

Репертуар театру — до 140 п'єс (три ревівії, виступали теж з концертами) — від наших класичних, побутових та історичних (і аж) до сучасних п'єс. Тяжко було б навіть вичислити все: Старицький, Кропивницький, Карпенко-Карий (а в таборі, напр. "Розгром" І. Багряного). Грали

п'єси жидівських письменників: Шолома Аша, Ш. Алейхема, Якова Гордіна, Софії Білої, — бо треба було пристосуватися до автторії, яку часом в більшості складали жиди. За більше як чверть століття переграв у кожній п'єсі по 3-4 ролі, а в деяких усі. Польська критика високо цінила мене і писала, що цього режисера й актора треба за всяку ціну притягнути на польську сцену...

Треба признати, що в польських театральних колах ставлення до українців було як до колег-мистців і виключало національну ворожнечу.

У Німеччині (я) продовжував працювати режисером театру ім. Котляревського в Ашаффенбурзі, а в Ляндсгуті — мистецьким керівником Товариства акторів української сцени. Під прокуратором УНРРА в Німеччині улаштовано фестиваль мистецтва всіх національностей, які опинилися в цій країні. Тут наш український театр бере перше місце".

Борис Грінвальдт належав до Союзу діячів українського театрального мистецтва у Львові і до Об'єднання мистців української сцени; як також до ОМУС-у в еміграції. Будучи всебічно талановитим мистцем, Б. Г. сам малював декорації для театру, а крім того за своє життя намалював багато картин (образів) на продаж, чим у Польщі додатково заробляв на прожиття. Позатим мав здібності диригента, знав напам'ять усі партії музичних п'єс, ставлених театром; розрізняв мелодії окремих інструментів в оркестрі та знав усі йхні назви; мав абсолютний слух.

Працюючи з таким запалом у театрі, що поглиняв масу енергії, Б. Г. видає у Варшаві поему "Другові", наклад якої гине в пожежі, бо це було вже під час 2-ої світової війни. Пізніше, втікаючи від наступу рад. армії, під час бомбардування губить валізку з старими родовими паперами, фота з Визвольної боротьби (серед того і своє фото, де він верхи на коні звітус Головному Отаманові). Б. Г. зазнав у роки війни важкої родинної втрати: загинув в УПА єдиний син його від першого подружжя — Ярослав.

Про театральну діяльність після переїзду до Америки скажемо знову словами самого Б. Грінвальдта (із того ж листа до ред. Ол. Костюк): "У Філадельфії (куди я напочатку 1950 р. приїхав) поставив "Запорожця" і "Потяг-маріво".... Від часу моого прибуття в Сейнт-Пол-Міннеаполіс 1951 року з ОДУМ-ом ставив "Бояриню" і "Грішницю" Лесі Українки, "Панну-штукарку" Володимирського, з якими їздив до Вінніпегу і Форт Вільяму в Канаді. З СУМ-ом поставив "Назара Стодолю" Т. Шевченка, уривок з п'єси Яр. Гриневича, інсценізації "Гайдамаків" Т. Шевченка та "Марії" В. Стефаника, п'єсу "Степовий гість" Б. Грінченка (повторено в Канаді). Із старшими акторами ставив такі п'єси: "Крутіж" Ю. Косача (написано в Німеччині для мене; (я) назвав "Зрадою" і склав автора за прізвищем Ю. Квітки, щоб не "дратувати" публіки), "Наймичку" І. Тогочного (обидві по 2 рази); 1-у дію "Запорожця" на святі "Українського Дня".

Тут же в роки 1960-64 ставив з дітьми: "Думи мої" — монтаж за Т. Шевченком (2 рази), п'єсу "Соняшник" В. Острівського (3 рази), п'єсу "Червона шапочка" Л. Полтави (2 рази), дитячу оперу "Коза-Дереза" М. Лисенка (3 рази); при чому 1 раз перед американською автторією..."

У Твін-Сіті (С. Пол-Міннеаполіс) провадив танцювальний гурток МУН-у.

1964 р. у вид-ві "Новий Шлях" (Вінніпег, Канада) видано збірку "Поезії" Б. Грінвальдта (157 стор., форм. великої вісімки, в напівтвердій обкладинці). Рецензії на збірку написали: Яр Славутич, Ол. Бабій, М. Дербуш, д-р А. Вусик.

Яр Славутич зазначив, що як поет Б. Г. має вроджений хист та свій власний голос, про що свідчать такі поезії як, напр., "Автопортрет" або "359" (Базар), де поет згадує своїх товаришів зброй. Ол. Бабій окреслив Б. Г. як непересічного талановитого поета, а збірку — як свого роду поетичну сповідь і автобіографію. Поет відчував, що герой Армії УНР вела в бій полум'яна творчість Шевченка. Тому в поезії "Отаманові духу" так схарактеризував Кобзаря: "володар краси і правди, сумління нації, що кинув бунт у душ могильну тишу". Ол. Бабій відзначив також вірші, в яких поет оминав шаблонові традиційні форми, трафаретні образи. М. Дербуш відзначив багатий мовний арсенал, незаялозеність тем, різноманітність ритмік і римування, добру архітектоніку. У приватних листах Б. Г. мав відгуки Є. Маланюка, котрий відзначав вояцькі поезії. Ів. Смолія, якому найбільше заімпонувала особиста лірика збірки.

Найкраще, мабуть, ілюструє стиль Б. Грінвальдта як поета його невелика поезія під назвою "1919". Наведемо її тут.

— 1919 —

Прапорами райдуг — гами, гами.
Що й за юні. Юні все, ті самі.
Чи в боях розгублені, в нестямі.
Все з піснями гами... В спів з вітрами.

Вітають.

Мати і ікона, на порозі.
На колінах — "Чи вернусь?" — в тривозі.
За ворітми сотня... коні, коні.
Жаль розбився там... ген, на бетоні.

Стогоном.

Гей, за ту червону!... За калину!
В степ, закурені, криваво линем.
— Закружляли понад тьмяним світом
Шабледзвонним волеборним мітом.

Як гімни.

В січі блискали мечі ночами.
Сонце тьмили лавами-смерчами.
Краяли країни ґрунт ножами.
— Україну обвели межами.

Мечами.

На слова декількох поезій Б. Грінвальдта написали музику композитори: В. Шуть, Н. Пашенко.

За роки 1965-1971 в Лос Анджелесі, де Б. Г. знову створив театр при допомозі ентузіаїстів, поставлено п'єси: "Назар Стодоля" Т. Шевченка, "Старі гріховодники" Софії Білої, "На перші гулі" С. Васильченка, "Наймичка" Тогочного за Т. Шевченком (додано дикторів, які декламували перед кожною дією уривки поеми), "Мораль пані Дульської" Т. Запольської (з польського), 1-у дію "Отамана Пісні" М. Чирського. Також низку інсценізацій: "Відьма", "Сон", "Лебедин", "Три душі", "Думи мої", "Гайдамаки", "Доля жінки, дівчини-сироти в творах Т. Шевченка", "Шевченко-Пророк", "Іван Вишенський—Ів. Франка; також Франківський вечір про драматургію Ів. Франка з читанням уривків із п'єс "Учитель", "Украдене щастя", "Сон Святослава". Поставлено напівревю "Місячна райдуга" і монтаж: "Україна", "Першого Листопада", "На 20-ліття смерти Т. Чупринки", "Грішиця", "Сім струн" — Л. Українки.

Обірваними зів'ялими квітами залишилися недокінчені "Боярня" (де Б. Г. мав грати полковника) і "На полі крові" — Л. Українки та незакінчені пляні...

Таким був Б. Грінвальдт: вояк, актор, поет.

Нехай же в пам'яті всіх, що його знали, він назавжди залишиться живим (тому, що він так любив життя, красу, квіти, мистецтво, людей), життерадісним, веселим, — як ті троянди, що він плекав у своєму садку і так любив, — та познім юнацького запалу.

Євгенія ГРІНВАЛЬДТ

Зустріч Українців Канади і США

На оселі "Київ", що біля Торонто, Канада, 29 липня 1973 року відбудеться зустріч українського громадянства Канади і США, присвячена 40-річчю штучного голоду на Україні. Зустріч влаштовує СУЖЕРО Канади і ДОБРУС США, а організаційну роботу в справах улаштування зустрічі веде спеціально створений комітет. Архиєпископ Михаїл в супроводі українського духовництва відправить польову службу Божу, а після того буде відправлена панахида. Головну доповідь виголосить проф. Григорій Олександрович Костюк.

Колишні репресовані радянською владою, об'єднані в сужерівсько-добрусівськім русі, не можуть забути жахіття сталінського терору і беззаконня, вчиненого українському народові в 1932-1933 роках. Це ж бо була пекельна драма нашого народу, що була ділом великороджавних шовиністів на нашій Батьківщині. І це були роки видимої смерті, коли, як каже поет Іван Багряний:

І берія та не мала,
Ой, не мала, видать, була, —
Бо заросли биллям поля,
Бо запустіла вся земля,
Повимирали і двори,
І цілі села,
И хутори,
Повимирило геть підряд
Населення
цілих сільрад!
Колгоспи ж мерли взагалі
Із ланковими на чолі! —
Немов виконували план,
Немов угноювали лан...

(Із повісті "Антон Біда — герой труда")

1932-1933 — вісім цифр і майже вісім мільйонів жертв голодової облоги України. Більше того, зроблено замах і на передчасну смерть цілої генерації — підриваючи голодом здоров'я дітям і підліткам.

Вшановуючи пам'ять мільйонів українців, замучених голодом, учасники зустрічі не тільки висловлють свій осуд тих, які цього злочину доконали, але й зобов'яжуть, як плянусь Організаційний комітет у справах підготовки до Зустрічі, всі українські організації й інституції в світі поставити пам'ятник жертвам голоду на Україні в Тридцять Третім Році. І то, на нашу думку, треба поставити пам'ятник у тій країні, де лежить прах Карла Маркса — ідеолога інтернаціоналістичного мракобісся!

Тридцять Третій Рік кличе кожного українця вклонитися тіням задушених синів і дочок нашого народу. Нехай же численна участь в жалобних урочистостях стане грізним докором для тих, що доконали той страшний злочин і якого українцям ані забути, ані простити неможливо.

УВАГА! УВАГА!

ЧИТАЧІ В ТОРОНТО
ЗАМОВЛЯЙТЕ ОПАЛОВУ ОЛИВУ
В УКРАЇНСЬКІЙ ФІРМІ

ALASKA FUEL
LIMITED

425 Jane Street — Toronto 9

Нашим клієнтам бесплатно чистимо печі
їх гарантуємо безоплатну цілорічну обслугу
печей.

НАШ ТЕЛЕФОН: 766-3040

ПАТРІЯРХ УКРАЇНСЬКИХ ДУШ

(До 10-річчя на волі в'язня радянських концтаборів — Страдника Христового)

Перебування Верховного архиєпископа Йосифа Сліпого в радянських тюрях і концтаборах — це епіграф до чорної сталінської доби в сумній історії українського народу — в історії, якої не має жодна цивілізована нація світу нинішнього сторіччя: арешти, етапи, розстріли, розкуркулення, колективізація, сталінський штучний голод на Україні.

Хоч і не обувгленим, але поржавілим на крутій дорозі 18-річної каторги, колишній львівський Митрополит Йосиф Сліпий, прибувши в лютому 1963 року до Ватикану, очолив Українську католицьку церкву за рубежами рідної землі. Не міг Блаженніший архиєпископ, втішившись волею, забути ран, нанесених нашому народові. Протягом віків назбиралося тих ран дуже багато. Рани великі і болючі. А будучи ще й не тільки високоосвіченим, але й сміливим, Кардинал Сліпий підносить у Ватикані справу автономії Української католицької церкви. Коли Ватикан насторожився, кард. Йосиф Сліпий не захитався.

Вимоги непохитного Кардинала Сліпого спрямували не лише світову увагу на український народ і Українську Церкву, але й показали вірним Української католицької церкви, що їхнє місце на Сході — там де наша Батьківщина, де наша Церква і сумна чи й весела історія українського народу.

Цього року Первоєпарх УКЦ Йосиф Сліпий відзначає 10-ліття свого звільнення з радянського "раю" — об'їжджаючи майже всі континенти світу, зокрема ті країни, в яких живуть українці, а більшість серед них українці-католики. Побував Блаженніший владика в Еспанії, Австралії, Новій Зеландії, Тайвані, Філіппінах, Японії, Канаді, США. Скрізь зустрічали й вітали Архиєпископа Йосифа дуже тепло. У Канаді вітали його міністри провінційних і федерального урядів: Б. Ганущак, І. Яремко, С. Гайдаш... Листовно вітав прем'єр-міністер федерального уряду Канади високодостойний П'єр Е. Трудо, а колишній прем'єр-міністер Канади високодостойний Джон Діфенбейкер не тільки був присутнім на службі Божій, але й відбув довгу розмову з Архиєпископом Йосифом. Блаженніший Архиєпископ, дякуючи Дж. Діфенбейкерові за виступ в ОН, розповів йому, як довідалися українці в Сибіру про ту Діфенбейкерову оборону українського народу і як тішилися, що Канада устами свого прем'єр-міністра заступилася за Україну.

Величаво зустрічала кард. І. Сліпого й Торонтонаська українська громада. Близько двох тисяч українських католиків зустріли його на торонтонському летовищі і по праву називали

його патріархом українських душ. Найбільша заля, — Мейпл-Ліф Гарденс, де відбувалися урочисті святкування, була майже повна. Це був тріумф непохитної віри в Бога разом із тим, хто чудом пережив тюрми, етапи і Сталіна з Берією й опинився на волі. Про цю подію преса, радіо і телевізія широко інформували канадське суспільство.

Торжественість цієї історичної події нагадала православним українцям про нашого покійного вже Митрополита Іоана Теодоровича, який єдиним із 33-ох архиєпископів і єпископів УАПЦ 1921 р., закатованих сталінськими деспотами, теж чудом залишився живим, а живучи на американському континенті, був всеукраїнським благовісником.

Архиєпископ Йосиф не говорить багато, але його прості і скромні слова глибокі, цілеспрямовані і мають велике значення.

Прислухаючись до висловлених думок Верховного Архиєпископа УКЦ, українських католицьких єпархів і громадсько-політичних діячів, приходиш до висновку, що з відбууттям Ватиканського собору Українська католицька церква на еміграції стала незалежною. Про це виразно в одній із своїх промов на заході Канади сказав Кардинал Сліпий так: "Ми нині, після Ватиканського собору, почуваємося самі собою... Всі ми почуваємося одними і ними хочемо остатись." ("Українські вісті", Едмонтон, Канада).

Справу патріархату українські католики теж вважають справою принципово довершеною. Правда, не ввесь склад українських католицьких єпархів однозгідний в цім питанні, але показовим уже є те, що єпископи і миряни, звертаючись до свого Первоєпарха, називали його патріархом. Та й на пресконференції для англомовної преси, що відбулася в Торонто, Архиєпископ Йосиф ось що сказав: "Українська Церква завжди, починаючи від князя Володимира Великого, була самостійною і змагала до завершення патріархату. Тепер ця справа, мимо великих труднощів і перешкод з боку ворогів, не погребана, а напевно увінчується успіхом, бо наша справа справедлива, Божа. Наша Церква, що дала багато мучеників за віру, не вигідна ворогам Бога і українського народу". ("Гомін України", Торонто).

Отже, завершення і утвердження патріархату УКЦ буде тріумfalним успіхом Блаженнішого Архиєпископа Йосифа і то, мабуть, на тому ґрунті і Вірі, на які довелося спертися українській православній єпархії, відроджуючи УАПЦ на Україні в 1921 році — доляючи віки, утвер-

КЛЮБ ТРЕТЬОЇ МОЛОДОСТИ

Власне, ми самовільно вживаємо третьої, бо самі члени цього клубу називають його Клюбом другої молодості, а ще частіше, пестливо, — "наш куточок".

Де ж він, такий клуб, утворився і з чисел ініціаторів?

Читач, мабуть, здивується, що не в Європі і не США, а в країні — хоч і з великим майбутнім, але не надто передовій, а саме — в Бразилії. Ініціатором і організатором є жінка Ракел де Соарес. Вона ж і дала докладне інтерв'ю, виклавши чи з'ясувавши цілі цього "молодого клубу старих", як пожартував один з журналістів.

Міркування Ракел де Соарес коротко такі: а) старечі доми-притулки слід скасувати, бо в них люди старіються раніше свого часу. Треба старим людям давати поштовх включатися в життя суспільства. б) розвій медичної науки щораз далі відстовує межу старости фізично, тож слід і психологічно не відставати, вміло і вчасно пристосовуватись до змін суспільно-культурного життя. Багато різних "переляків" (табу) старечого життя наука вже відкинула (різні склерози, ревматизми тощо), а згодом цих табу ще буде менше. в) Взагалі — думай про життя, а не про смерть!

ПЕРША УКРАЇНСЬКА ОПАЛОВА ФІРМА FUTURE FUEL OIL LTD. and SERVICE STATION

24-годинна, солідна і скора обслуга
чищення і направа "форнесів" безоплатно.

945 Bloor Street W. — Toronto, Ontario
Office: 536-3551 — Nights: 762-9494

джуючи відродження і місце української нації під сонцем. І коли б Сталін не знищив УАПЦ і її подвижників, нині наша Православна церква мала б напевно глибший і ширший національний ідеологічний зміст.

Шлях утвердження патріархату, який територіально і національно належить і нашому історичному народові, хоч і тяжкий, але він сперстий на найвищий авторитет — авторитет Творця нашого. Шлях цей вказаний Отцем, Сином Божим й Вічною Істиною життя. Та ї дорога чиста і світла, як світло з лампади, бож і Архиєпископ Йосиф пройшов велику путь наших великих страдників, які старалися пізнати істину життя. А живе ж бо те, що має перспективу розвитку, а з розвитком і волю до змін.

ДЕВ'ЯТЬ ПАКТІВ ПІДПИСАЛИ НІКСОН І БРЕЖНЕВ

Протягом тижневих переговорів і зустрічей у США президент Р. Ніксон і генсек Л. Брежнєв укладали (підписали) 9 пактів, а саме:

1) про уникнення термоядерного конфлікту, що може статися в наслідок напруженых відносин з іншими країнами;

2) про принципи дальших переговорів у справі обмежень (скорочень) термоядерної зброї та спільногого вжитку атомної енергії для зміцнення миру;

3) про співпрацю в роз'язуванні наземних, повітряних та морських транспортних проблем;

4) про додаткові американські і радянські маршрути (приземлення) для пасажирських літаків Аерофлоту і Панамериканської компанії;

5) про розширення наукових, культурних, технологічних та навчальних зв'язків і обміну;

6) про створення американсько-радянської торговельної палати і забезпечення її приміщеннями з відповідним обладнанням;

7) про зменшення податків на громадян однієї країни, що живуть у другій;

8) про запланування деяких видів співпраці в ділянці сільського господарства;

9) про співпрацю в ділянці океанографії.

Про що саме ще домовились Ніксон-Брежнєв, виявиться згодом.

УВАГА!

Усім зацікавленим нашим красним письменством пропонуємо купити книжку Володимира Винниченка

"НА ТОЙ БІК"

ПОВІСТЬ

Редакція і вступна стаття Григорія Костюка. Мистецьке оформлення Якова Гніздовського. Видання Комісії для вивчення й охорони спадщини В. Винниченка Української Вільної Академії Наук у США.

133 сторінки. — Ціна 3 дол.

Замовляйте в Академії або у в-ві "Нові дні":

Ukrainian Academy
206 West — 100 Street
New York, N. Y. 10025, USA

У ВАГА!

У ВАГА!

Повідомляємо Українське Громадянство, що

В НЕДІЛЮ, 29-го ЛИПНЯ 1973 РОКУ

на оселі "КИЇВ", біля Торонто,

відбудеться

ЗУСТРІЧ

УКРАЇНЦІВ КАНАДИ І США

для відзначення

40-ЛІТТЯ ВЕЛИКОГО ГОЛОДУ НА УКРАЇНІ,

яку влаштовують СУЖЕРО і ДОБРУС.

У ПРОГРАМІ:

1. Поминальна архиєрейська служба божа і панахида, яку відправить **ПЕРВОСРАРХ УГПЦ АРХИЄПІСКОП МИХАІЛ** у сослуженні митроф. прот. о. Д. ФОТИЯ.
2. Складання вінків від українських організацій на символічну могилу.
3. Головну доповідь виголосить проф. Г. КОСТЮК — автор цінної книжки "Сталінське правління на Україні: дослідження доби масового терору (1929-1939 рр.)", виданої американським видавництвом в 1960 році.
4. В мистецькій частині виступить одумівський ансамбль бандуристів ім. Г. Хоткевича, під мистецьким керівництвом Валентини Родак, декламація — Д. Романика.

Керівник програми інж. Л. Ліщина.

Українці Торонто і Східної Канади! Українці США!

Своєю масовою участю у відзначеннях ми не тільки віддамо належну шану пам'яті мільйонів українців, заморених голодом у 1933 році, але й висловимо свій гнівний осуд всім тим, які вчинили цей страшний злочин!

Запрошуємо інші народи теж взяти участь у цих відзначеннях!

КОМИТЕТ ВІДЗНАЧЕННЯ 40-ЛІТТЯ ГОЛОДУ НА УКРАЇНІ

НІЧОГО НЕ СКАЖЕШ

— Який у вас начальник, куме?
 — Нічого поганого сказати не можна, бо як скажеш, то зразу звільняє з роботи — за власним бажанням...

Увага... Ветерани Канадської Армії і Союзних Держав, а також їхні вдови

Нові зміни в чартері ветеранів уповноважнюють більше канадців, старших і новоприбулих одержати додаткові гроші на витрати, які виплачувані на підставі Закону про допомогу воєнним ветеранам і Закону про пенсії і допомогу ветеранам Громадянської війни.

Ветерани 1-ої і 2-ої Світових війн та війни в Кореї, які служили в збройних силах Британського коммонвелту, або в збройних силах країн, союзних з Канадою, і члени деяких допоміжних службових частин, що були затруднені в час воєнних дій, як торговельні моряки тих країн, уповноваженні до допомоги, ЯКЩО вони жили в Канаді 10 літ і якщо вони відповідають вимогам воєнної служби, вікові і медичним приписам.

Вдови і сироти по таких ветеранах також уповноважнені.

Обмеження у зв'язку з особистим майном вже знесені, це означає, що право на допомогу не є залежне від того, яким викажеться майно апліканта; проте прибуток з цього майна береться до уваги.

Самотні одержувачі можуть заробляти нерегулярно до \$1,000, чого не береться до уваги, так як заробітків до \$1,500 одружених. Також не береться до уваги місячних додатків старчої платні та гарантованого прибутку в сумі \$15.00 для самітних і \$30.00 для одружених.

Рати і граници прибутків піднесено — до \$151.14 і \$257.21 на місяць тим першим, а \$191.14 і \$327.21 тим останнім, що означає, якщо Ваші місячні прибутки є менші, чим згадані позиції, Ви можете звертатися за допомогою для воєнних ветеранів або для ветеранів Громадянської війни.

Так рати, як і граници прибутків підносяться кожного року, щоби тримати крок з піднесенними цінами на продукти щоденного вживання.

За дальними інформаціями, і щоб скласти аплікації, пиштъ до: The Secretary of Your WVA District Authority, або на адресу: The Chairman, War Veterans Allowance Board, Ottawa, Canada, K1A OP4.

Published under the authority of
The Honourable D. J. MacDonald,
Minister of Veterans Affairs.

ПОМИЛИВСЯ

Слідчий допитував одного чоловіка, який украв чоботи, але ніяк не признавався.

— Подумайте тільки, — сказав слідчий, — вас засудять, потім соромно буде людям в очі глянути, для всієї сім'ї ганьба. І все — через якусь пару чобіт.

— Та ще й тісних, — зідхнув той.

З дитиною

На автобусній зупинці — тиснява.

— Громадянко, чому ви заходите на передні двері? — гніво питав кондуктор

— Та я ж з дитиною!
 — А де вона?
 — Ввійшла через задні.

Радість

— Чоловіче мій, скоро в нашій маленькій хаті появиться третя істота.

— Любя моя, невже?

— Так: моя мама розлучається з батьком і перейде до нас жити....

Виняток

— Чи є на світі така жінка, яка б щось добре могла сказати про свого чоловіка?

— Так: напр. та, що розповідає про нього... своєму другому чоловікові.

Щоб не спіznитись

— Куди це ти, Іване, так поспішаєш?

— Додому. Лягатиму спати, бо завтра треба рано вставати.

— Чого ж бо це?
 — А снідати!

Завбачливий пес

— А чого це, куме, ваш лесик гавкає, аж виляски йдуть?

— То він, бач, дає знати, коби його із зайцем не переплутали, бо його вже раз дряпонули — здаля на зайчиська схожий.

Давно б збожеволів

— Вона так багато витрачає грошей на всяку косметику, що збожеволіти можна.

— А ти бачив її без косметики?
 — Hi.
 — Ото й добре! Бо давно б уже збожеволів!...

Галина Іванівна В'юн

ПОСМЕРТНЕ ВИДАННЯ СПОГАДУ-ЗВІТУ ГАЛИНИ ІВ. В'ЮН

Недавно вийшов окремою книжкою (частинами це друкувалося в "Українських вістях") спогад-звіт Галини Іванівни В'юн

ПІД ЗНАКОМ ЧЕРВОНОГО ХРЕСТА В ПОЛТАВІ 1941-42 РР.

Це фактично літопис усього життя нашої славної Полтави під час сумної німецької окупації протягом того часу — 1941-42 рр. А написала його активна й відважна учасниця тогочасних подій у Полтаві й на Полтавщині — голова Товариства Українського Червоного Хреста Полтавщини.

Видавництво "Українські вісті" опублікувало цю книжку на відзначення 30-річчя масового українського ісходу з Полтавщини. Як цінний для історії матеріал, книжка пок. Галини Ів. В'юн послужить важливим вкладом до спогадів про Полтаву — напередодні святкувань 800-річчя Полтави.

У кінці книжки подана біографічна нотатка про Авторку, якій не судилося дочекатися виходу в світ її спогадів про страшні часи і її дослівно геройчу роль.

Зацікавлені можуть придбати цю книжку безпосередньо в видавництві "Українські вісті" або замовити в нашому видавництві (ціни ми ще не знаємо).

КУПІТЬ ЦІ КНИЖКИ!

М. Ю. Брайчевський, "ПРИЄДНАННЯ ЧИ ВОЗ-З'ЄДНАННЯ, критичні зауваги з приводу однієї концепції".

Книжка написана сучасним українським радянським істориком. — Ціна: 2.00 дол.

Іван П. Багряний, "ЛЮДИНА БІЖИТЬ НАД ПРИРВОЮ". — Ціна: 6.00 дол.

**Іван П. Багряний, "ТАК ТРИМАТИ".
Ціна: 3.50 дол.**

**Володимир Винниченко, "СЛОВО ЗА ТОБОЮ,
СТАЛІНЕ". — Ціна: 8 дол.**

**В. Винниченко, "НА ТОЙ БІК" — повість.
Ціна: 3.00 дол.**

LOOK COMRADE — THE PEOPLE ARE LAUGHING...

Підрядянський гумор зібраний і видав
Іван Коляска. — Ціна: 2.50 дол.

Василь І. Гришко, "ТРЕТЬЯ СИЛА, ТРЕТЬЯ ШЛЯХ, ТРЕТЬЯ РЕВОЛЮЦІЯ". — Ціна: 1.50 дол.

**Василь Іванис, "ДО ПРОБЛЕМИ КАВКАЗУ".
Ціна: 0.70 дол.**

**Олена Курило, "УВАГИ ДО СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРНОЇ МОВИ".
Ціна: 2.00 дол.**

Анатолій Юриняк, "ЗАСОБИ І СПОСОБИ ПОЕТИЧНОГО ВИСЛОВУ". — Ціна: 1.00 дол.

Петро Карпенко-Криниця, "ІНДІЯНСЬКІ БАЛЯДИ". — Ціна: 2.00 дол.

Олександр Солженицін, "НОБЕЛІВСЬКА ЛЕКЦІЯ З ЛІТЕРАТУРИ". — Ціна: 0.50 дол.

**Книжки замовляти в адміністрації
"Нових Днів".**

(Закінчення з 2-ої стор. обкладинки)

Нових передплатників приєднали:

Д. Нитченко, Австралія 3

Д. Кислиця, Канада 1

Параска Татарко, США 1

Всім щиро дякуємо за допомогу.

Редакція і адміністрація "Н. Д."

НА ПЕРЕВІЗ ТРУНИ З ТІЛОМ

СВ. П. В. Г. КРИЧЕВСЬКОГО З ВЕНЕСУЕЛІ

ДО АМЕРИКИ ЗЛОЖИЛИ ДАТКИ ТАКІ

ОСОБИ:

А. Лісович, Австралія \$10.00

С. Криволап, Австралія 5.00

POSTAGE PAID AT TORONTO
 Second Class Mail Registration
 Number 1668
 If not delivered please return to:
 NOWI DNI
 28 Northcliffe Blvd.
 TORONTO, ONT., CANADA
 M6H 3H1

В нашій крамниці можете набути книги, які друкуються у різних видавництвах України.

Пишіть за нашим каталогом № 4, 1973, який допоможе Вам знайти книгу, яку Ви бажаєте.

Подаємо слідуючий список книжок, які

Бердник І., Падалка І. ДІАМАНТИ УКРАЇНИ. "Молодь" 1972, стор. 205. Ціна \$ 2.45

Гуцало Євген. ПЕРЕДЧУТТЯ РАДОСТІ.

Повісті. "Рад. письменник", Київ 1972, стор. 422. Ціна 2.10

ДВАНАДЦЯТЬ БРАТІВ. Закарпатські казки Андрія Калина. Художнє оформлення В. Ю. Скаканція. "Карпати", Ужгород

1972, стор. 235. Ціна 1.25

Доленга-Мостович Тадеуш. ЩОДЕННИК ПАНІ ГАНКИ, роман. З польської переклада Валентина Ланда. "Рад. письменник", 1973, стор. 300. Ціна 2.55

ЕНЦИКЛОПЕДІЯ Народного господарства Української РСР. В 4-х томах. В-во АН УРСР, Головна редакція Української Радянської Енциклопедії, 1969-1972, 4 книги. Ціна за комплект 20.50

Загребельний Павло. З ПОГЛЯДУ ВІЧНОСТІ. Роман. "Рад. письменник", 1970, стор. 248. Ціна 1.15

Загребельний Павло. ПЕРЕХОДИМО ДО ЛЮБОВІ. Роман. Ця книга продовжує розповідь про людей, з якими читачі познайомились в книзі "З погляду вічності". "Рад. письменник", Київ 1973, стор. 260. Ціна 1.75

ІНСТРУМЕНТАЛЬНА МУЗИКА. Українська народна творчість. У книзі презентовані кращі зразки інструментальної музики різних областей України. Це мелодії побутових і сюжетних танців, похідна музика, п'еси для слухання. Упорядник А. І. Гуменюк. "Наукова думка", 1972, ст. 485

Ловецький П. БИЛИЦІ З ДИВОСВІТУ. Разом з автором цієї книжки ви здій-

являєтесь в нашій крамниці:

сните захоплюючі подорожі по буйно-зеленому Далекому Сходу, розлогих українських степах і переживаєте безліч пригод. "Веселка" 1971, ст. 300 1.30

НАРОДНІ ПІСНІ В ЗАПИСАХ СТЕПАНА РУДАНСЬКОГО з нотами. "Музична Україна", 1972, стор. 290. Ціна 1.35

Петкевичюс Вітаутас. ПРИГОДИ ЖОЛУДЯ В КРАЇНІ ВАД. Повість-казка. Переклад з литовської. "Веселка", Київ 1972, стор. 148. Ціна 1.00

Сучасна українська літературна мова. МОРФОЛОГІЯ. "Наукова думка", 1969, стор. 585. Ціна 4.20

Тичина Павло. ВИБРАНІ ТВОРИ у 2 т. "Дніпро", 1971. За комплект 3.15

Сучасна українська літературна мова. СИНТАКСИ. "Наукова думка", 1972, стор. 512. Ціна 5.00

Сучасна українська літературна мова. ФОНЕТИКА. "Наук. думка", 1969, ст. 325. 3.25

РАДЯНСЬКА ЕНЦИКЛОПЕДІЯ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ в 4-х томах. В-во АН УРСР. Головна редакція Української Радянської Енциклопедії, 1969-1972, 4 кн. За комплект 22.00

Українка Леся. ЛЕЛІЯ. Казка. Малюнки Надії Лопухової. "Веселка", 1973, стор. 22. Ціна 0.70

Українське народне мистецтво. ЖИВОПИС. Перелік ілюстрацій: Розпис по дереву, Писанки всіх областей України, Настінний розпис та т. п. "Мистецтво", 1967, 183 ілюстрації чорно-білих та кольорових. Ціна 10.95

Юденич О. М. ПО РІЧКАХ УКРАЇНИ. "Рад. школа", 1968, стор. 302. Ціна 2.85

УВАГА! До замовлення на \$1.00 (одного долара) просимо прислати 20 центів у Канаді і СІЛА на поштову оплату.

UKRAINSKA KNYHA

1162 Dundas Street West
Toronto 3, Ontario, Canada
Tel.: 532-8928